

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

ERIKA LIČEN

Mentor: doc.dr. ALEKSANDRA KANJUO-MRČELA

ŽENSKE IN MOŠKI V UČITELJSKEM POKLICU

Diplomsko delo

LJUBLJANA, 2002

KAZALO

UVOD.....	1
1.ZGODOVINSKI PREGLED ŠOLSTVA NA SLOVENSKEM.....	3
1.1.ŠOLSTVO NA SLOVENSKEM V SREDNJEM VEKU.....	3
1.2.ŠOLSTVO V ŠASU PROTESTANTIZMA.....	3
1.3.JEZUITSKO ŠOLSTVO.....	4
1.4.ŠOLSTVO V OBDOBJU TEREZIJSKO JOŽEFINSKIH REFORM.....	4
1.5. ŠOLSTVO V DOBI ILIRSKIH PROVINC.....	5
1.6.PREDMARČNO ŠOLSTVO.....	6
1.7.ŠOLSTVO OD REVOLUCIJE 1848 DO RAZPADA AVSTROUGRSKE.....	6
1.8.ŠOLSTVO V OBDOBJU STARE JUGOSLAVIJE.....	7
1.9.ŠOLSTVO MED 2. SVETOVNO VOJNO.....	7
1.10.ŠOLSTVO PO LETU 1945.....	8
2. SPLOŠNO O POKLICU.....	9
3. POKLICNA OZ. ZAPOSLOVNA SEGREGACIJA PO SPOLU.....	11
4. UČITELJSKI POKLIC.....	15
5. ŽENSKÉ UČITELJICE – FEMINIZACIJA POKLICA.....	16
6. FEMINIZACIJA UČITELJSKEGA POKLICA DANES.....	19
7. MOŠKI V NETRADICIONALNO-MOŠKIH POKLICIH.....	21
8. MOŠKI UČITELJ.....	25
9. EMPIRIČNI DEL.....	28
9.1. PREGLED VPISANIH NA PEDAGOŠKIH FAKULTETAH.....	28
9.2. ZAPOSLENO PEDAGOŠKO OSEBJE PO VRSTI ZAVODA IN SPOLU.....	31
9.3. BREZPOSELNOST MED UČITELJI RAZREDNEGA POUKA.....	33
9.4. PREDSTAVITEV RAZISKAVE IZVEDENE NA ENI IZMED SLOVENSКИH OSNOVNIH ŠOL.....	35
9.4.1. REZULTATI ANKETE MED UČENCI.....	36
9.4.2. REZULTATI ANKETE MED UČITELJI.....	42
9.4.3. REZULTATI ANKETE MED STARŠI.....	55
9.5. INTERVJU Z RAVNATELJEM.....	61
10. SKLEP.....	63
11. VIRI IN LITERATURA.....	65

KAZALO TABEL IN GRAFIKONOV

Tabela 9.1.1.: Vpisani po spolu na Pef LJ v študijskem letu 1995/96.....	28
Tabela 9.1.2.: Vpisani po spolu na Pef MB v študijskem letu 1995/96.....	28
Tabela 9.1.3.: Vpisani po spolu na Pef LJ v študijskem letu 1996/97.....	28
Tabela 9.1.4.: Vpisani po spolu na Pef MB v študijskem letu 1996/97.....	29
Tabela 9.1.5.: Vpisani po spolu na Pef LJ v študijskem letu 1997/98.....	29
Tabela 9.1.6.: Vpisani po spolu na Pef MB v študijskem letu 1997/98.....	29
Tabela 9.1.7.: Vpisani po spolu na Pef LJ v študijskem letu 1998/99.....	29
Tabela 9.1.8.: Vpisani po spolu na Pef MB v študijskem letu 1998/99.....	29
Tabela 9.1.9.: Vpisani po spolu na Pef LJ v študijskem letu 1999/00.....	30
Tabela 9.1.10.: Vpisani po spolu na Pef MB v študijskem letu 1999/00.....	30
Grafikon 9.1.1.: Delež moških študentov na Pef LJ.....	30
Grafikon 9.1.2.: Delež moških študentov na Pef MB.....	31
Tabela 9.2.1.: Zaposleni v vrtcih po spolu med leti 1994 in 2000.....	31
Tabela 9.2.2.: Zaposleni v osnovnih šolah po spolu med leti 1994 in 1999.....	31
Tabela 9.2.3.: Zaposleni v srednjih šolah po spolu med leti 1994 in 1999.....	32
Tabela 9.2.4.: Zaposleni v visokošolskih zavodih po spolu med leti 1994 in 1999.....	32
Grafikon 9.2.1.: Delež zaposleni žensk po vrsti zavoda.....	32
Tabela 9.3.1.: Pregled brezposelnih učiteljev razrednega pouka po starosti.....	33
Grafikon 9.3.1.: Število brezposelnih učiteljev razrednega pouka med 31.12.1997 in 30.04.2001.....	34

UVOD

Učiteljski poklic spada med tradicionalne poklice in je na nižjih stopnjah izobraževanja feminiziran poklic. Vendar pa ni bilo vedno tako. Prvi učitelji so bili namreč moški. Ti so v tem poklicu prevladovali vse tja do konca 19. stoletja, ko je učiteljski poklic postal javno dostopen in primeren za ženske. Še več, ni preteklo veliko časa do takrat, ko je učiteljski poklic obveljal za tipično ženski poklic. Za feminizirane poklice, poklice ki so pripisani ženskam, se načeloma odloči malo moških. Tako je tudi v učiteljskem poklicu, moških ravno malo več kot za vzorec. Prav zato, sem se iz prvotne zamisli, da bi v diplomskem delu razsvetlila le položaj učiteljic, kasneje odločila da bom posvetila pozornost tudi moškim učiteljem in njihovemu položaju znotraj poklica..

Diplomsko delo je sestavljeno iz teoretičnega in empiričnega dela. V prvem delu sem najprej predstavila zgodovino in razvoj šolstva na Slovenskem, nadaljevala sem s kratkim opisom pojma poklic. Temu sledi predstavitev aktualnega problema, ki ga občutijo predvsem zaposlene ženske, in sicer poklicne segregacije po spolu. Videli bomo kako je družbeno pogojeno kdo lahko opravlja določen poklic in kdo ga ne sme, ter kakšne so možne rešitev za odpravo tega razločevanja. Poglavju o učiteljskem poklicu, sledi obširnejše poglavje o učiteljicah in feminizaciji tega poklica. Delo sem nadaljevala s predstavljanjem položaja moških v takoimenovanih netradicionalno moških poklicih. To so poklici, ki so definirani kot primarno ženski, in ker je tak poklic tudi učiteljski, sem predstavila kakšen je položaj moških učiteljev.

Empirični del sem začela s predstavitvijo statističnih podatkov, ki se nanašajo na izobraževanje in zaposlovanje učiteljic in učiteljev v Sloveniji. Najpomembnejši del empiričnega dela naloge je posvečen predstavitvi rezultatov treh anket, ki sem jih izvedla na eni izmed slovenskih osnovnih šol. Z anketiranjem učencev sem skušala ugotoviti ali preferirajo učitelje nad učiteljicami oz. obratno in zakaj je tako. Z anketiranjem učiteljev in učiteljic sem hotela predvsem ugotoviti kakšno mnenje imajo o svojem poklicu in kakšen odnos vlada med sodelavci in nadrejenim. Starše sem vprašala podobno kot učence (mnenje o učiteljicah in učiteljih) ter kam na družbeni lestvici cenjenosti poklicev uvrščajo učiteljski poklic.

Za konec sem predstavila še intervju, ki sem ga naredila z ravnateljem te iste osnovne šole.

Glavni namen diplomskega dela je bil predvsem ugotoviti:

- kako močno je feminizacija učiteljskega poklica prisotna v slovenskih izobraževalnih inštitucijah,
- kakšen je položaj moških znotraj feminiziranega učiteljskega poklica,
- kako učenci, starši in nadrejeni sprejemajo učitelja in kako učiteljico,
- v kolikšni meri so prisotni moški študenti na Pedagoških fakultetah (kar nakazuje smernice spolne strukture učiteljskega poklica v prihodnje).

Da bi dobila vsaj delne odgovore na zastavljena vprašanja sem se posluževala statističnih podatkov Zavoda republike Slovenije za zaposlovanje ter Statističnega urada Republike Slovenije. Uporabila sem dosegljivo tujo in domačo literaturo, ki je relevantna za področje mojega raziskovanja.

1. ZGODOVINSKI PREGLED ŠOLSTVA NA SLOVENSKEM

1.1 ŠOLSTVO V SREDNJEM VEKU

V srednjem veku je Katoliška cerkev igrala na šolskem področju glavno vlogo. V tako imenovanih stolnih, samostanskih in župnijskih šolah je Cerkev skrbela le za versko vzgojo, v katerih so se predvsem dečki učili psalmov, branja, petja in preračunavanja premičnih cerkvenih praznikov.

Ko pa se je na prehodu iz 12. stoletja v 13. stoletje začelo pri nas razvijati meščanstvo, se je pojavila potreba po novih oblikah šolanja, ki bi posredovalo znanje za vsakdanje življenje. Tako so nastale mestne šole, naše prve javne posvetne šole. Le te so pomenile pomembno točko v razvoju našega šolstva, saj so omogočile, da od konca 13. stoletja dalje Cerkev ni bila več edini organizator šolstva. Šolanje v mestnih šolah je postalo kvalitetnejše, kot učni jezik pa se je začela uveljavljati tudi materinščina. Učitelji so bili le moški.

Za fevdalizem je bilo značilno, da so šole vzgajale pripadnike določenega stanu. Tako so meščanski otroci obiskovali mestne ali privatne šole, v samostanih so se šolali bodoči redovniki, za otroke kmečkih staršev pa ni bilo nobene primerne šole.

1.2. ŠOLSTVO V ČASU PROTESTANTIZMA

Protestantizem je čas, ko se je na področju šolstva izvedla prva šolska reforma, katere rezultat je bila ustanovitev osnovne šole in gimnazije ter ločitev med elementarnim in srednjim šolstvom. Osnovna šola je bila izobraževalnica za ljudstvo, kakršne srednji vek ni poznal. Le ta je vsebovala tri temeljne značilnosti:

1. **elementarna šola**; za vstop v osnovno šolo ni potrebna nobena predhodna izobrazba, zahteva se le določeno starost,
2. **namenjena je vsem**; ne glede na spol, premoženjsko stanje ali bodoči poklic,
3. **učni jezik je materinščina.**

Primoža Trubarja štejemo za utemeljitelja osnove šole, ker je prvi izrekel zahtevo, naj se šolajo vsi otroci, ne glede na to čigavi so in kaj hočejo postati.

Nastanek slovenske osnovne šole je tesno povezan s pojavom slovenske književnosti. Da sta šolska in verska književnost slovenskih protestantov tesno povezana, kaže dejstvo, da je bilo večina tedanjih knjig namenjenih pouku. Glavni predmeti na protestantskih osnovnih

šolah so bili branje, pisanje, petje in verouk (glej Ciperle, Vovko, 1987: 20). Tudi takrat so poučevali le moški učitelji.

Gimnazijo, kot drugo pomembno pridobitev reforme, smo na slovenskem dobili okrog leta 1582 v Ljubljani in v Celovcu. Takrat so jo imenovali plemiška ali deželna šola, ponekod tudi kolegij.

Delovanje protestanske gimnazije v Ljubljani je pomenilo nadaljnji korak k samostojnemu reševanju šolskih vprašanj na Slovenskem, ki vidno manifestira slovensko pedagoško hotenje v 16. stoletju (glej Schmidt, 1988: 92).

1.3. JEZUITSKO ŠOLSTVO

Z zmago protireformacije je Cerkev spet dobila položaj kakršnega je imela v srednjem veku. Osnovna šola je ostala brez nadomestila, saj Cerkev ni skrbela za osnovnošolsko izobrazbo otrok delavskih staršev iz mest in podeželja, ampak je skrbela le za versko vzgojo le-teh. Da osnovna šola ni dobila enakovrednega substituta so v veliki meri pripomogle tudi protireformacijske komisije, ki so požgale prve slovenske čitanke. V razvoju pedagoškega dela na osnovnošolskem področju je to pomenilo korak nazaj (glej Ciperle, Vovko, 1987: 28). Protestantska gimnazija pa je dobila naslednika v katoliški jezuitski gimnaziji. Slednjo so lahko obiskovali le dečki, medtem ko so se deklice lahko izobraževale pri novoustanovljenem redu uršulink. Redovnice so bile vzporedno tudi učiteljice. Značilnost jezuitskega pedagoškega dela je bilo učenje na pamet, ter spodbujanje gojencev k tekmovalnosti, hkrati pa so zavirali ustvarjalnost. Za tisti čas je značilno, da so poleg javnih učiteljev, ki so vzgojno delo bolj ko ne zanemarjali, obstajali tudi tako imenovani zakotni učitelji. To so bili cerkovniki, organisti, pisarji, neuspešni obrtniki in študentje ter drugi, ki so se poučevanja lotevali, da bi si zaslužili še kak denar več.

Razvoj znanosti in družbe je botroval, da je jezuitsko šolstvo doživelo reformo. Začeli so uvajati nove predmete. Ko je Papež leta 1773 razpustil jezuitski red, je šolstvo prevzela pod svoje okrilje država.

1.4. ŠOLSTVO V OBDOBJU TEREZIJSKO JOŽEFINSKIH REFORM

Novi kapitalistični odnosi so zahtevali višjo stopnjo znanja in izobrazbe. Da bi čim bolj povečali proizvodnjo, so začeli ustanavljati prve strokovne šole, ki bi izobrazile potrebno

delovno moč. Tako so kot prve leta 1765 nastale predilske šole, da bi se v njih izobrazilo čimveč otrok, ki bi kasneje predstavljali poceni delovno silo v nastajajočih tekstilnih tovarnah. Ustanovili so tudi navtično šolo v Trstu, rudarsko šolo v Idriji, v Ljubljani pa kmetijsko šolo, ter šolo za zdravstvene delavce. Ker pa so ugotovili, da je strokovno izobraževanje otežkočeno zaradi slabe splošne pismenosti, je morala slediti obnova osnovnošolskega izobraževanja. Najpomembnejša listina za zgodovino slovenske osnovne šole je Kumenderjev načrt za obnovo slovenske osnovne šole iz leta 1772, saj je v njem zahteval slovenski učni jezik. Temeljni zakon iz tega obdobja pa je 1. avstrijski osnovnošolski zakon iz leta 1774, s katerim je Marija Terezija uzakonila šolstvo. Zakon je uvedel splošno in obvezno šolanje in tri vrste šol: trivialke na deželi, glavne šole v mestih in normalke v glavnih deželnih mestih. Določena je bila šestletna šolska obveznost in sicer za otroke med 6. in 12. letom starosti (glej Hernja-Masten, 1998: 43). Zanimiva je bila tista odločba, ki je določala, da so bili kmečki otroci v času opravljanja kmečkih opravil opravičeni obiskovanja pouka, izgubljeno pa so morali nadoknaditi pozimi.

Tudi gimnazijo je doletela šolska reforma, ki je bila izvedena po letu 1775. Šestletno gimnazijo so spremenili v petletno, uvedli so sprejemne in zaključne izpite ter šolnino.

V licejih v Ljubljani in Celovcu je bilo mogoče študirati višje študije filozofije in teologije, za nadaljnji študij pa so se morali odpraviti na tuje univerze (Ciperle, Vovko, 1987).

1.5. ŠOLSTVO V DOBI ILIRSKIH PROVINC

V dobi Ilirskih provinc so Francozi med letoma 1810/11 izvedli šolsko reformo, ki je ukinila prejšnje tri oblike osnovnih šol, ter uvedla enotno štirirazredno osnovno šolo. Ta naj bi pripravljala učence za nadaljnje šolanje. V gimnazijah in osnovnih šolah je bila kot učni jezik priznana slovenščina, «ki je povečala izobraževalno vrednost obeh šol» (Ciperle, Vovko, 1987: 47). Največ zaslug pri uveljavljanju slovenščine v šole ima Valentin Vodnik. Le ta je za dejansko uveljavljanje tega priznanja napisal večino slovenskih učbenikov tako za osnovne šole kot za gimnazije.

Ko so bile Ilirske province leta 1815 spet dodeljene Avstriji, se je pravzaprav vzpostavilo šolstvo v približno taki obliki, v kakršni je bilo že v času Marije Terezije in Jožefa 2..

1.6. PREDMARČNO ŠOLSTVO

Ponovna uvedba cerkvenega nadzorstva nad osnovnimi šolami je bil prvi ukrep, ki so ga avstrijske oblasti sprejele po odhodu Francozov.

Leta 1805 je bil sprejet 2. avstrijski osnovnošolski zakon, ki je ponovno vpeljal tri vrste osnovnih šol. Ta zakon je veljal vse do leta 1869. Za to obdobje so bile značilne redne in nedeljske oziroma ponavljalne osnovne šole. Le te so bile obvezne za vse otroke od 12. do 15. leta starosti. S tem je bila podaljšana šolska obveznost do 15. leta.

To je bil čas revščine, kar so na lastni koži občutili tudi tedanji učitelji, ki so se morali preživljati s skromnimi dohodki. Prav zaradi tega je začelo zanimanje za ta poklic upadati. Edina prednost, ki so jo imeli učitelji je bila upravičenost do služenja vojaščine.

Na gimnazijah je število dijakov padalo, saj je vlada ovirala vstop revnim dijakom iz podeželja. Menila je namreč, da je študentov že preveč.

1.7. OD REVOLUCIJE 1848 DO RAZPADA AVSTRO-OGRSKE

Po revoluciji leta 1848 so v habsburški monarhiji pripravili načrt za reorganizacijo šolstva, saj so le to morali približati zahtevam novih časov. Z uvedbo materinega jezika v šole se je povečal šolski obisk. Obisk pouka je po letu 1848 naraščal dvakrat hitreje kot v predmarčni dobi. Kljub temu pa je leta 1865 pouk obiskovalo le 54.3% šoloobveznih otrok.

Zlom absolutizma je leta 1860 je privedel do spremenjenega političnega življenja, ki je med drugim zahtevalo tudi šolsko reformo. Tako je bil leta 1869 sprejet OSNOVNOŠOLSKI ZAKON, ki je vseboval veliko novosti in je bil v veljavnosti vse do leta 1928. Na podlagi tega zakona se je konec 19. stoletja oblikovalo šolstvo, ki se bistveno razlikovalo od vseh oblik šolanja, ki so obstajale pred tem (glej Mrgole-Jukič, 1998: 103).

Najpomembnejše pridobitve osnovnošolskega zakona:

- šole so postale državne in deželne ustanove,
- učitelje je po zakonu plačevala država in s tem zahtevala, da opravljajo le en poklic,
- učiteljice so postale formalnopravno enakovredne moškim kolegom,
- učitelji so postali formalno neodvisni od duhovščine,
- učitelji in učiteljice so potrebovali boljšo izobrazbo, zato so začeli ustanavljati veliko število učiteljskih,

- uveljavi se 8-letna osnovnošolska izobrazba,
- uvedejo se novi predmeti kot so: telovadba, geometrija, risanje,
- odpravi se državni monopol tiskanja učnih knjig, uporablja se tudi knjige tiskane v zasebnih založbah.

Kljub temu, da je nov zakon šolstvu obetal boljše čase, so se pri njegovem izvajanju pojavljali problemi. Šol je bilo premalo, predvsem pa je primanjkovalo denarnih sredstev za njihovo vzdrževanje. Velik problem so predstavljali še premalo usposobljeni učitelji, ki so bili deležni majhne plače. Zaradi tega je veliko učiteljev opustilo ta poklic in se raje lotilo česa bolj donosnega.

Takratni šolski zakon je postavil temelje sodobnemu šolstvu, saj nekatere njegove določbe veljajo še danes.

1.8. ŠOLSTVO V OBDOBJU STARE JUGOSLAVIJE

Po razpadu Avstro-Ogrske je na naših tleh nastala najprej Država Slovencev Hrvatov in Srbov, kasneje leta 1929 pa Kraljevina Jugoslavija. Istega leta je izšel šolski zakon, ki je poenotil osnovno in srednjo šolo v okviru tedanje države. Temeljni pridobitvi osnovnošolskega zakona sta bili uvedba splošnega obveznega osemletnega izobraževanja in skupen pouk za deklince in dečke. K osnovnemu šolstvu so spadali še otroški vrtci, šole za manj razvite otroke in druge podobne ustanove.

Ne smemo še pozabiti, da smo Slovenci leta 1919 dobili v Ljubljani svojo univerzo. Ta je bila sestavljena iz petih fakultet in vse so takoj odprle vrata tudi ženskam. Od takrat je število študentk naglo naraščalo (glej Mrgole-Jukič, 1998: 128).

1.9. ŠOLSTVO MED 2. SVETOVNO VOJNO

Za šolstvo v težkem vojnem obdobju je bilo značilno, da je okupator težil k potujčevanju Slovencev. Tega se je lotil na področju osnovnega šolstva, ko je na mesta slovenskih učiteljev postavil nemške, italijanske oziroma madžarske učitelje. Slovenske šole so bile ukinjene, slovenski učitelji pa večinoma izgnani v tujino. Kot odgovor na okupatorjevo šolstvo se je pojavilo partizansko osnovno in srednje šolstvo. Problem v teh šolah je bil predvsem povezan s primanjnkovanjem usposobljenega kadra in primanjnkovanje učnih sredstev.

1.10. ŠOLSTVO PO LETU 1945

Glavna novost, ki se je pojavila v šolstvu po vojni je bila ta, da se je cerkev ločila od države. Tako so vse dotedanje zasebne šole, ki so bile pod cerkvenim upravljanjem poddržavili. Leta 1953 je izšel odlok, ki je uzakonil obvezno osemletno šolanje. Najpomembnejša prelomnica povojnega osnovnega šolstva pa je bila šolska reforma iz leta 1958. Obsegala je dva zakona, uvodnega in splošnega. Uvodni zakon je obsegal predpise o osnovnih šolah, gimnazijah, strokovnih šolah, fakultetah, visokih šolah, umetniških akademij, posebnih šolah, šolah za izobraževanje učiteljev, predpise o pouku za pripadnike narodnih manjšin. Splošni zakon pa je uzakonil osnovno šolo kot edino obliko obveznega osnovnega šolstva (Ciperle, Vovko, 1987).

V povojnem času so nastale poklicne, srednje šole, višje in visoke šole ter fakultete, ki so med leti, da so prišle do današnje oblike, doživele veliko organizacijskih in vsebinskih sprememb.

2. SPLOŠNO O POKLICU

Po Krambergerju (1999) izraz poklic, ki je se je oblikoval nekje v obdobju med trubarijanskim *poklicanjem* in Pohlinovim *poklicem*, v sociološki obravnavi dokaj dobro ponazarja splošni položaj, ki ga človek zavzema v družbi. Poklic opisuje glavno zaposlitev posameznika, čeprav je beseda pogosto razumljena kot da opisuje izobrazbo.

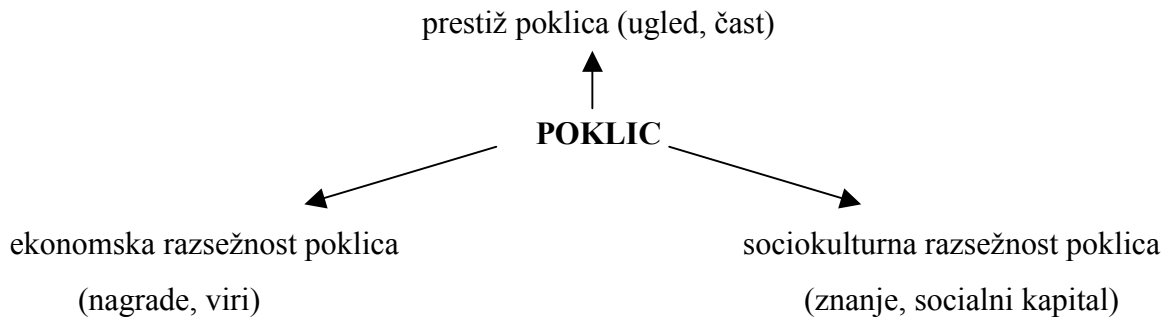
Ljudje so se začeli usposabljeni za poklice zato, da so si zagotovili službo, ki predstavlja predpogoj za preživetje. Vrste poklicev se skozi čas spreminjajo. V času nastanka izraza, so poleg duhovniškega in zdravniškega poklica obstajali predvsem t. i. rokodelski oz. manualni poklici, kot so: tesarji, peki, krojači, kovači, lončarji ...

Medtem ko so v preteklosti strogo ločevali med ženskimi in moškimi poklici, je danes skoraj brez izjeme mogoče opravljati katerikoli poklic ne glede na spolno pripadnost (Kramberger, 1999). Formalno pravno je sicer res mogoče opravljati določen poklic ne glede na spol, vseeno pa obstajajo določene »nevidne« ovire, ki jih lahko občutijo moški, ki opravljajo za njih netipičen poklic ali ženske, ki delajo v poklicu, ki ni tradicionalno ženski.

Nove poklice snujejo tehnološki in industrijski razvoj ter družbene spremembe. Vedno več poklicev se vzporedno z razvojem kvartalnih dejavnosti pojavlja prav tam. Oblikujejo se novi poklici za potrebe ljudi, ki prebivajo v določenem obdobju, prostoru in ki imajo določen življenjski stil. Tako nekateri poklici izginjajo (predvsem manualni), drugi pa so v popolnem zagonu (menedžerji, razni stilisti, ljudje zadolženi za stike z javnostjo, organizatorji porok in drugih prireditev, animatorji...). Seveda so to poklici, ki so prisotni le v visokorazvitem svetu. Taki poklici veljajo trenutno za »in« poklice. V očeh družbe so sprejemljivi, materialno pa dobro poplačani. Poleg novih poklicev so v družbi prisotni tradicionalni poklici (zdravnik, sodnik), ki že od nekdanj uživajo velik in nespremenjeni ugled. Med t.i. tradicionalne poklice spada tudi poklic učitelja, ki pa je na ugledu do danes precej izgubil.

»Poklic je eden osnovnih prvin po katerem je segmentiran trg delovne sile. Poklici so medsebojno v hierarhičnem odnosu; nekateri imajo večji družbeni ugled, so bolje plačani, zagotavljajo večjo družbeno moč in prinašajo večjo socialno varnost kot drugi« (Černigoj-Sadar, Verša, 2002: 409).

Tri glavne in kompleksne razsežnosti poklica:

Vir: Kramberger, 1999

Kramberger v svojem delu predstavi kako različni avtorji razlikujejo med pojmom poklic in profesija (lat. poklic, stalna zaposlitev). Če na grobo povzamem, gre za ločevanje profesij od ostalih poklicev, glede na stopnjo delovne avtonomije in potrebnega znanja. Za Beckmana so profesije v ožjem pomenu le poklici, ki zahtevajo veliko znanja in avtonomije (profesionalci). Podobnega mnenja je tudi Kocka (Kramberger, 1999).

V slovenski standardni klasifikaciji poklicev, je po abecedno kodiranih in opisanih kar 3378 različnih poklicev (www.gov.si/zrs/publikacije/poklici/kodabc.xls). Pestrost poklicev je dandanes brez dvoma velika. Ljudje smo si različni, zato ni vsak poklic primeren za vse. Detela Milan (1990) je podal naslednjo misel: Prav vsak poklic ima svetle in temne plati, pomembno pa je kako človek svoj poklic občuti, koliko si prizadeva da ga poklicno delo zadovoljuje, bogati, potrjuje. Za določen poklic mora imeti človek prirojene in privzgojene lastnosti, nagnjenja in sposobnosti.

3. POKLICNA OZ. ZAPOSLOITVENA SEGREGACIJA PO SPOLU

»Poklicna segregacija po spolu je razširjena po celem svetu, na vseh stopnjah ekonomskega razvoja, pod vsemi političnimi sistemi, med različnimi verstvi ter med različnim socialnim in kulturnim okoljem« (Anker, 1997:1).

Definicija segregacije zaposlovanja se glasi: »Koncentracija žensk in moških v različnih vrstah in na različnih ravneh dejavnosti in zaposlovanja, pri čemer so ženske omejene na ožji sklop poklicev (horizontalna segregacija) kot moški in na nižje položaje (vertikalna segregacija)« (Sto besed za enakost, Urad za žensko politiko, 1998 v Černigoj-Sadar, Verša, 2002: 409).

Poklici niso spolno nevtralni. Večina zaposlitev je jasno razdeljenih na ženske (vzgojiteljica, učiteljica, negovalka bolnih in ostarelih, tajnica,...) oz. moške poklice (gradbeni ali strojni inženir, zidar, voznik, mehanik, policaj, gasilec,...) Poklici, ki so se razvili kot ženski oz. moški poklici, so nastali na podlagi kulturne domneve o tem, kakšna je ženska oz. moška narava in njena/njegova pozicija v družbi. Ženske so primerne za zaposlitve v izobraževanju in drugih izraznih zaposlitvah (dela, ki so podaljšek gospodinjanskega dela), moški pa so pravišnji za tiste zaposlitve, v katerih se zahteva več tehničnega znanja ter sposobnosti odločanja (Williams, 1993). Čeprav so se značilnosti spolne delitve dela zelo razlikovale v posameznih zgodovinskih obdobjih, so ženske le z redkimi izjemami, vedno dobile statusno nižja in manj plačana dela. Ženska je bila identificirana z domačnostjo in varuhom moralne blaginje (Černigoj-Sadar, Verša, 2002: 398).

Poklicna segregacija po spolu predstavlja največji socialni problem zaposlenih žensk. Čeprav v najbolj industrializiranih državah sveta ženske predstavljajo kar 40% delovne sile, so le redko kje obravnavane enakovredno z moškimi sodelavci. Dejavniki, ki so vplivali na tako visok delež ženske delovne sile so: padanje rodnosti, povečana pričakovana življenjska doba, povečan dostop žensk do izobraževanja, širitev storitvenega sektorja, povečano število zakonskih razvez (Černigoj-Sadar, Verša, 2002).

Neizpodbitno je dejstvo, da so ženske za vsako delo (z izjemo prostitucije in manekenstva) slabše plačane kot moški (Williams, 1995). Ženske so namreč skoncentrirane v ženskih poklicih, ki so manj plačani, manj prestižni in dopuščajo manj avtonomije. Ta dejstva pa na moške delujejo odbijajoče, kar prispeva k majhni zainteresiranosti moških za vstop v ženske poklice. Obratno, pa je vedno več žensk, ki želijo poseči po moških zaposlitvah. Le-te

ženskam omogočajo ekonomsko neodvisnost ter pomagajo pri spreminjanju obstoječih stereotipov o ženskih sposobnostih (Williams, 1995).

Večino neplačanega dela (domače obveznosti) še vedno opravljajo ženske. Te obveznosti pa omejujejo žensko ponudbo delovne sile, zmanjšajo njene življenjske zasluge ter možnosti poklicnega napredovanja v primerjavi z moškimi. Dejanske in pričakovane domače obveznosti pripomorejo k ohranjanju spolno segregiranega zaposlitvenega vzorca. Posledica tega je, da ostanejo ženske veščine na trgu dela neizkoriščene in nerazvite (Černigoj-Sadar, Verša, 2002).

Tudi Anker (1997) je mnenja, da je poklicna segregacija po spolu negativna predvsem za ženske, ker ima pomemben negativen vpliv na to, kako moški vidijo žensko in kako ženske vidijo same sebe. To ima negativne posledice tako na dohodkih kot na statusu žensk.

Teorije, ki razlagajo obstoj poklicne segregacije po spolu razdelimo na 3 ključne:

1. neo-klasična oz. človeško kapitalna teorija
2. institucionalna teorija ter teorija segmentiranosti trga dela
3. neo-ekonomska ter feministično spolna teorija

ad 1) Neoklasični ekonomski teoretiki predpostavljajo, da delavci in delodajalci delujejo racionalno in da trg dela deluje uspešno. Ženske predstavljajo za delodajalca visok strošek, saj velja, da so ženske bolj kot moški nagnjene k izostajanju s službe, večkrat prekinejo delovno razmerje zaradi družinskih obveznosti, so manj fleksibilne kar se tiče delanja nadur ter delanja na dela proste dneve. Sklicujoč se na teorijo, ženske racionalno izberejo tisto službo, ki jim omogoča relativno fleksibilen delovni čas, visoko startno plačo, zahteva malo znanja in izkušenj. Kljub temu, da se je v zadnjih letih povečalo število žensk samohranilk, da se je zvišala starost ob poroki in zmanjšala rodnost, obstaja poklicna segregacija po spolu v svetu še vedno močno prisotna. Delovno pravo včasih direktno vpliva na povpraševanje po ženski delovni sili. Zaščitna zakonodaja ženskam včasih prepoveduje delati v določenih zaposlitvah in pod določenimi pogoji (nočno delo, delo v rudnikih, delo kjer je potrebna fizična moč). Čeprav so bili ti zakoni napisani z namenom zaščititi ženske, pa danes mnogi menijo, da niso več relevantni in jih je potrebno spremeniti. Mednarodna organizacija za delo ILO predlaga, da bi porodniški dopust povsod v svetu plačevala država in ne delodajalec.

Da bi vsaj malo omilili spolno segregacijo v zaposlovanju, neoklasiki predlagajo, da bi bilo potrebno povečati ženski človeški kapital (izobrazbo in usposobljenost) za netradicionalno

ženske poklice, ženskam pomagati pri usklajevanju družinske in delovne sfere, odpraviti zakone, ki ženske deskriminirajo.

ad 2) Pri tej teoriji zasledimo podobnosti z neo-kalsično oz. človeško kapitalno teorijo. Zagovorniki institucionalne teorije oz. teorije segmentiranosti trga dela domnevajo, da institucije kot so sindikati in velike organizacije igrajo pomembno vlogo pri določanju kdo bo za določeno službo sprejet, koga bodo odpustili in kakšno plačo bo kdo imel. Trg dela je razdeljen na dva sektorja. V prvem so službe ki imajo visoke plače, možnost napredovanja, varnost (moške zaposlitve), v drugem sektorju pa so ravno obratne službe (ženske zaposlitve). Delodajalec racionalno izbere tistega delavca, ki mu nudi maksimalni izkupiček in minimalne stroške. Ženske pa veljajo za manj izobražene in manj izkušene, torej manj zanimive.

ad 3) Osnovna ideja te teorije je, da je ženski neugoden poklicni položaj tak zaradi odseva patriarharnosti in ženskega podrejenega položaja v družini in družbi. Ta teorija ponuja dragocen prispevek k razlagi poklicne segregacije po spolu s tem, ko poveže značilnosti ženskih poklicev in stereotipe o ženskih domnevnih sposobnostih. Ženskam pripisujejo določene pozitivne in negativne lastnosti, ki so relevantne pri opravljanju/neopravljanju določenega poklica. Pozitivne lastnosti so: ljubeznivost, veščine in izkušnje povezane s gospodinjstvom, ročna spretnost, poštenost in privlačna zunanost. Negativne lastnosti pa so: nenaklonjenost do nadzorovanja ljudi, fizična šibkost, manjša uspešnost v naravoslovnih vedah, manjša pripravljenost do potovanj in manjša pripravljenost do uporabe fizične moči. Spolna teorija poudarja tudi kako kulturne omejitve prispevajo k temu, da se neko delo smatra dopustno za ženske. Ekstremna oblika spolnega stereotipiziranja je prisotna v muslimanskih deželah, kjer je ženskam prepovedana interakcija z neznanimi moškimi v javnosti. Posledično so tam ženske odvrnjene od npr. trgovskega poklica. Neupoštevanje teh navad, lahko žensko privede do strogih sankcij, ki jih izvajajo moški s spolnim in fizičnim nadlegovanjem (Anker, 1997).

Kako odpraviti poklicno segregacijo po spolu?

Za doseg spolne enakosti bi bilo po Ankerju ključnega pomena spremeniti obstoječe ženske in moške stereotipe! Če bi moški začeli prevzemati tudi ženske lastnosti, bi mladi dečki dobili drugačno predstavo o moškosti, definicija moškosti bi se spremenila, to bi bil pomemben korak k doseganju spolne enakosti (Williams, 1995).

Nujno bi bilo potrebno integrirati ženske v moške poklice in moške v ženske poklice. Moške bi bilo potrebno pripraviti do tega, da bi se odločili za ženski poklic brez bojazni, da bi med ljudmi naleteli na zasmeh in roganje. Vendar pa z namenskim integriranjem moških v ženske poklice ne bomo nujno rešili spolne segregacije, saj družba bolje vrednoti moške kot ženske, zato obstaja nevarnost, da bi moški nadomestili ženske delavke in prevzeli najboljša delovna mesta. Moško integriranje je lahko sporno, saj je večino delovne diskriminacije usmerjene v ženske in ne v moške. Integriranje moških v tradicionalno ženske poklice bi pripomoglo k temu, da bi ženske izgubile še tisto malo prednosti, ki jo imajo na trgu dela (Anker, 1997). Prav zato mora biti vsak poskus vključevanja moških v ženske poklice natančno preštudiran, upoštevajoč vse potencialne negativne posledice, ki bi jih ob tem občutile ženske. Potrebno je zaščititi ženske interese (Williams, 1995).

4. UČITELJSKI POKLIC

Učiteljski poklic je eden izmed tistih poklicev za katerega lahko rečem, da ga vsi poznamo. Z njim se v življenju sreča skoraj vsak. Najprej neposredno v otroštvu, ko kot učenci od učiteljic in učiteljev sprejemamo nova znanja, kasneje pa mogoče posredno kot starši, ko zavoljo svojih otrok zopet prestopimo šolski prag.

Biti učitelj pomeni, biti sposoben prenašati znanje na druge ljudi, zlasti na otroke. Učitelj s svojo formalno izobrazbo izvaja pedagoški proces. V standardni klasifikaciji poklicev, je poklic učitelja natančno definiran in opisan. Dela razrednega učitelja tako vključujejo: pripravo učnih programov po učnem načrtu; poučevanje pisanja, branja, računanja in ostalih predmetov, nadziranje dela in discipline učencev, pripravljane, vodenje in ocenjevanje nalog učencev, ocenjevanje njihovega napredovanja in dajanje nasvetov, če je to potrebno, organiziranje in nadziranje zunajšolskih dejavnosti učencev, spodbujanje osebnostnega razvoja učencev ter posvetovanje o njihovem napredovanju s starši in ravnateljem, izdelava poročil,... (www.gov.si/zrs/publikacije/poklici/opis.html).

Med ljudmi obstaja neka obča predstava o tem, kakšen naj bi bil učitelj oziroma učiteljica. Bistvene lastnosti, ki odražajo »dobrega« pedagoga so: predanost, potrpežljivost, razumljivost, ljubeznivost, spodobnost ter prava mera avtoritete. »Če hoče biti nekdo res dober učitelj, mora utelešati dve veliki ljubezni: ljubezen do učenja in ljubezen do otrok« (Paterson, 2000: 3).

Če se zopet vrnemo v preteklost, ugotovimo, da so bili prvi učitelji moškega spola, izjema so bile le nune v ženskih samostanih. Moški so obdržali dominanten položaj posrednika znanja vse do konca 19. stoletja, ko je bilo uzakonjeno obvezno šolstvo. Do takrat so ti možje uživali v družbi določen ugled in spoštovanje, kljub temu, da njihov materialni položaj ni bil nikoli zavidanja vreden. Na podeželju je bil čestokrat učitelj, poleg duhovnika, edina izobrazena oseba. Martin Kačur je učitelja opisal na naslednji način: »To je mož, ki sicer s telesom nizko, z dušo pa visoko živeti mora, ki mu mora biti več dolžnost kot plača pri srcu, ki mora s svojim stanom zadovoljen biti in pripravljen za šolo in mladino vse prestat in darovati« (Šolski prijatelj v Milharčič-Hladnik, 1995: 137). Ne smemo prezreti dejstva, da takratni učitelji velikokrat sploh niso imeli potrebne oziroma primerne izobrazbe, saj so lahko ob pomanjkanju potrebnega kadra poučevali tudi gostilničarji, mežnarji, pisarji, bivši študenti ali vojaki, za katere je bilo poučevanje le dodatno delo. Pomembno je bilo le to, da je bila oseba za katedrom moški.

Učiteljski poklic je bil torej maskuliniziran poklic.

5. ŽENSKE UČITELJICE – FEMINIZACIJA POKLICA

Kot sem že omenila, je bilo leto 1869 leto, ko je bil v Sloveniji sprejet osnovnošolski zakon. Po tem zakonu je postal poklic učitelja državno reguliran, natančno definiran stan, profesija, za katero sta bili potrebni določena izobrazba in usposobljenost. Ko je oblast takoj po osnovnošolskem zakonu uvedla posebna izobraževališča za ženske, je učiteljski poklic nenadoma postal dostopen tudi ženskam. Zmotno pa je mišljenje, da ženske pred omenjenim zakonom sploh niso poučevale. So, toda le v ženskih samostanih. Prve učiteljice na slovenskem so bile torej redovnice. Leta 1869 so Uršulinke v Ljubljani prve ustanovile žensko učiteljišče za lastni učiteljski naraščaj, od leta 1894 pa so to učiteljišče lahko obiskovale tudi zunanje gojenke. Večji pomen so imela državna učiteljišča, ki so bila brezplačna in tako dostopna širši množici. V Ljubljani so prvo javno žensko učiteljišče odprli leta 1871, štiri leta pozneje so tam maturirale prve učiteljice. Ljubljani so sledila še učiteljišča v Trstu leta 1872, v Kopru in Gorici leta 1875 ter Mariboru leta 1903. Učiteljišče je bilo do takrat edina javna šola, ki je ženskam nudila višjo izobrazbo. Iz tega sledi, da so bile učiteljice prve slovenske intelektualke. Vprašanje kaj početi s žensko, ki hoče več znati kakor ji je treba, torej z izobraženo žensko, je bilo aktualno vprašanje v 2.pol.19.stoletja. Proti visoki izobrazbi žensk, sta se pojavila dva argumenta. Visoko izobražene ženske so predstavljale »gospodarsko« nevarnost, saj bi konkurenca ženskih izobraženek povzročila znižanje moških zaslužkov. Poleg tega bi se zmanjšalo število porok in trpelo bi družinsko življenje. Po biologistični razlagi naj bi izobrazba oslabilila ženske za njihovo bodoče materinstvo. Zaradi prevelike uporabe možganov, pa bi »degenerirala« njihova fizična krhkost! Po naravi pa ženske potrebujejo podrejenost (glej Milharčič-Hladnik, 1995:31-32). Tako je torej razmišljala moška inteligenca 19. stoletja!

Kakšna dekleta so se sploh odločala za ta poklic? To so bila predvsem tista dekleta, ki so si finančno lahko privoščila študij v smislu, da je njihova družina lahko shajala tudi brez denarnega prispevka, ki bi ga hčerka dala v skupno gospodinjstvo, če bi delala namesto študirala. Zato velja, da so bila najbolj izobražena tista dekleta, ki so prihajala iz premožnih gospodskih družin, hčerke višjih uradnikov ter hčerke staršev, ki so opravljali svobodne poklice (Milharčič-Hladnik, 1995). Schmidt navaja tri motive, zakaj so se dekleta odločala za učiteljski poklic: zaradi veselja do vzgojnega dela, zaradi ekonomske neodvisnosti in iz potrebe, da bi se stanu (gospokemu) primerno izobrazile (glej Schmidt, 1988: 245-246). Konec 19. st in v začetku 20. st. so se za ta poklic nedvomno odločale pripadnice

nedelavskega razreda, saj je bil ta poklic zanimiv in je ponujal različne ugodnosti. Ta dekleta so si pridobila ekonomsko varnost in socialni status, saj je bila učiteljica spoštovana in sprejeta javna oseba. Nekatere med njimi so si načrtno »izbrale delo in neodvisnost namesto zakonskega življenja, ki je zanje pomenilo gospodinjsko suženjstvo ali socialno nekoristnost« (Apple v Milharčič-Hladnik, 1995: 33). Čeprav je šolski zakon izenačil izobrazbo učiteljev in učiteljic, je na zasebnem področju delal znatne razlike. Poglejmo čemu se je morala učiteljica odpovedati zato, ker je bila ženska, oziroma kako močno je bila prisotna spolna diskriminacija v učiteljskem poklicu. Prva neenakost med spoloma se kaže v tem, da je bila učiteljicam prepovedana poroka. Učiteljica je torej morala živeti v celibatu, saj »je lahko učiteljica samo ženska, ki ni mati in žena« (Milharčič-Hladnik, 1995:59). Razprave o tem ali naj se celibat odpravi ali ne, so se začele leta 1910 na straneh *Učiteljskega tovariša*. Zanimivo je bilo, da je bilo med učiteljicami veliko takih, ki so bile absolutno proti temu, da bi se celibat ukinit. Največja zagovornica celibata je bila tržaška učiteljica Gregoričeva. Ta je v svojem referatu, ki je bil leta 1910 objavljen v *Učiteljskem tovarišu* argumentirala svoje mnenje s stavki: »Žena in mati, ki hoče biti še učiteljica, je po srcu mačeha, kajti v sebi ne čuti niti toliko materinstva, da bi sama skrbela za svoje otroke. Učenke bi njihova nosečnost motila pri zbranosti. Obstaja nevarnost, da bi se moški poročili z učiteljico samo zaradi njenih dohodkov in ne zaradi njih samih«. Učiteljice, ki se z Gregoričevo niso strinjale pa so ji odgovorile, »da je zakon stvar osebne svobode, vse tisto, kar se znotraj njega dogaja, pa sodi v zasebno družinsko razmerje«. Hotele so povedati, da je lahko poročena ženska prav tako dobra in ljubeča učiteljica, kot neporočena. Tudi uredništvo omenjenega časopisa je bralcem postreglo s podobnim mnenjem: »Nam se zdi prepoved možitve učiteljic neutemeljena že iz enostavnega razloga, ker je taka prepoved utesnjevanje osebne svobode«.

Celibat je bil dokončno odpravljen po letu 1918, vendar pa je pred tem veljalo na Štajerskem določilo, da se sme učiteljica poročiti, a le z učiteljem.

Naj na tem mestu kot zanimivost predstavim kakšne so bile delovne pogodbe, ki so jih okrog leta 1920 v ZDA podpisovale tamkajšnje učiteljice. Iz pogodbe je razvidno, kako natančno je bilo nadzorovan njihovo telo in obnašanje. »Določena je bila barva in dolžina obleke, ki so jo morale nositi, prepovedano je bilo vsako ličenje in barvanje las, določeno je bilo s kom se lahko peljejo v avtomobilu, v javnih prostorih jim je bilo prepovedano kajenje in pitje alkoholnih pijač, ter lizanje sladoleda, določeno je bilo, da morajo biti doma med osmo uro zvečer in šesto uro zjutraj, razen če gre za šolsko zadevo, prepovedan jim je bil izhod iz mesta brez dovoljenja nadrejenih. V pogodbi je bila omenjena le ena točka, ki je bila posredno povezana z učiteljskim delom, to je bila obveznost, da učiteljica poriba razred, zakuri peč in

počisti tablo najmanj enkrat dnevno» (Apple v Milharčič-Hladnik, 1995:36). Vse te prepovedi za učitelje seveda niso veljale. Da bi bile naše učiteljice v svojem obnašanju tako formalno omejene kot ameriške, nisem zasledila v dostopni literaturi. So pa bile v primerjavi z moškimi kolegi v slabšem, neenakovrednem položaju kar se tiče osebnih dohodkov. Predlog zakona o pravnih razmerjih učiteljstva iz leta 1870 je določal, da dobivajo učiteljice le 80% učiteljeve plače z argumentacijo, da jim ni treba vzdrževati družine.

Leta 1897 se je v učiteljskih krogih začelo debatirati o slabem gmotnem položaju le-teh. Tako so prišli na dan z idejo, da bi se plače učiteljev še povišale na račun znižanja plač učiteljic. Lahko razumemo, kakšno negodovanje je ta predlog sprožil med tedanjim učiteljicam. Prav zato so še istega leta ustanovile svoje Društvo učiteljic, katerega članice so si prizadevale, da bi bile za enako delo tudi enako plačane. Plače so se dokončno izenačile šele leta 1920.

S pomočjo društva, so se učiteljice začele pojavljati in uveljavljati tudi na drugih družbenih področjih. Najbolj so bile aktivne na kulturnem področju, saj so leta 1897 ustanovile prvi ženski list imenovan Slovenka. Veliko tedanjih učiteljic se je ukvarjalo s pisateljevanjem in pesnikovanjem. S pisanjem učbenikov o opravljanju ročnih del, pa so si prizadevale za izobraževanje kmečkih žensk in delavk. Poleg tega so med širokimi množicami preprostih, neizobraženih žensk skrbele za narodno osveščanje.

V 1. desetletju 20. stoletja so učiteljice številčno že presegle učitelje. Tako se je učiteljski poklic, z množičnim vstopanjem žensk v šolstvo *feminiziral*. Feminizacija učnega osebja je pomenila povečanje števila šolskih mest, podaljšalo se je šolsko leto in ohranilo nespremenjene stroške za plače. Dejstvo, da lahko ženska uči množico otrok, so utemeljevali s trditvami, da je poučevanje »naravno« žensko delo, saj je to razširitev njene gospodinjske vloge iz zasebnega v javno (glej Milhačič-Hladnik, 1995: 36). Delo učiteljic so poimenovali kar »družbeno materinstvo«.

6. FEMINIZACIJA UČITELJSKEGA POKLICA DANES

Tako kot pred sto leti, je šolstvo na nižjih stopnjah izobraževanja še danes feminizirano! Darja Vesel je feminizacijo poklica obrazložila na ta način: »Če nek poklic opravljajo predvsem ženske, je ta poklic podvržen zunanjemu nadzoru, velja za manj strokovnega, naj bi ga bilo lahko opravljati in je slabo plačan« (Vesel, 1999: 40). Ko začnejo v neki dejavnosti množično zaposlovati ženske, izgubi to delo ugled in spodobno plačilo in predvsem ni več isto delo (Milharčič-Hladnik, 1992)!

Kaj je torej vzrok feminizacije učiteljskega poklica? Glavni razlog za to je, prenizka plača oziroma slabo nagrajevanje. Nižje kot se spuščaš po lestvici pedagoških poklicev, slabše je delo plačano. Najnižjih plač so tako deležne pedagoginje v predšolski vzgoji, (uporabljam besedo v ženski oblik, ker je delež moških v predšolski vzgoji zanemarljivo majhen), sledijo ji osnovnošolski in srednješolski pedagogi in pedagoginje, najbolje pa so plačani zaposleni na vrhu izobraževalne piramide, se pravi predavatelji v višjem in visokem šolstvu. Prav tam pa je delež zaposlenih žensk najmanjši. Poleg feminizacije, je učiteljski poklic podvržen tudi proletarizaciji in intenzifikaciji dela. »V vsaki poklicni kategoriji so ženske prej podvržene proletarizaciji kot moški« (Apple, 1992: 100). Intenzivnost proletarizacije je odvisna od deleža žensk, ki so zaposlene v določeni delovni panogi. Ker vemo, da je v šolstvu največ žensk zaposlenih v osnovnih in srednjih šolah (le-tam je vrednotenje dela že pregovorno slabo), lahko rečemo da je proletarizacija v šolstvu precej intenzivna.

Podobna situacija je v zdravstvu in sociali, v trgovini ter v tekstilni industriji.

Naslednja značilnost učiteljskega dela je intenzifikacija dela. Intenzifikacijo lahko pri umskem delu najbolj nazorno vidimo v trajnem občutku preobremenjenosti. Pokazatelji intenzifikacije so različni, od tega, da učitelji nimajo časa, niti da bi se odpočili, niti nimajo časa slediti razvoju svojega strokovnega področja in nimajo časa za družabnost. Posledica intenzifikacije dela je intelektualno razvrednotenje učiteljev. Le ti so oddaljeni od svojih področij in so zato še bolj odvisni od idej strokovnjakov. Najpomembnejši vpliv intenzifikacije dela se kaže v zmanjšanju kakovosti dela oz. uslug (Apple, 1992).

Po raziskavah Majde Skerbinekove, ki jo je izvedla po slovenskih osnovnih šolah, je pokazatelj intenzifikacije: preobremenjenost, utrujenost in izčrpanost. Učiteljice in učitelji se tako najbolj pritožujejo nad: slabimi delovnimi pogoji, prevelikim številom otrok in učnim načrtom. Kažejo se prizadevanja po otroku prijazni šoli. Ta bi pred izobraževalno institucijo predstavljala topel dom, v katerem bi se otroci dobro počutili, učiteljice pa bi igrale vlogo skrbnih mater (Milharčič-Hladnik, 1992). Dokaj utopistična predstava!

Tako kot v strokovnih razpravah se tudi v laični javnosti kot vzrok slabe kakovosti poučevanja poudarjajo: feminizacija poklica, negativna selekcija in neustrezna formalna izobrazba. »Negativna selekcija pomeni, da si učiteljski poklic izberejo povprečno in podpovprečno inteligentna dekleta, čemur se ni mogoče čuditi, saj je dovolj znano dejstvo, da je šolstvo »neprivlačno« in nadomestno zaposlitveno področje, primernejše za ženske brez velikih pričakovanj in s skromnejšimi poklicnimi ambicijami, ki zahteva veliko osebne predanosti, poplača pa je ne« (Milharčič-Hladnik 1992:71)! Mislim, da je slednja trditev oz. izjava ponižujoča in krivična za vse ženske učiteljice.

Medtem, ko ženske učijo in vzgajajo otroke, moški v šolstvu po večini zavzemajo vodilne položaje. Najverjetneje se ženske redkeje pojavljajo v vlogi ravnateljic, ker so vsesplošno preobremenjene, ker jim primanjkuje ambicioznosti in samozaupanja. Po patriarhalnih obrazcih urejevanja družine, so družbene vloge spolno determinirane. Za ženske naj bi bile »rezervirane« vloge v katerih so prisotne čustvenost, nežnost, odvisnost, kooperativnost in pasivnost (Kanjuo-Mrčela, 1992). Možnosti za napredovanje in ustvarjanje kariere v šolstvu niso ravno velike, zato šolski poklici niso zanimivi za moške. Edina možnost za napredovanje je prijava na razpis za ravnatelja. Izobrazbena struktura zaposlenih v šolstvu je ena izmed najvišjih v Sloveniji. Po sprejemu nove šolske zakonodaje, trend visoke izobraženosti v šolstvu še kar narašča. Tako se vedno več zaposlenih odloča za nadaljevanje študija. Za doštudiranje na visoki stopnji se seveda odločajo predvsem moški, saj imajo za to boljše pogoje. Motivacija za nadaljnji študij izvira iz jasnega dejstva, da višja izobrazba omogoča boljšo plačo in možnost napredovanja (Sagadin, 1995: 23-24).

V nadaljevanju bomo pogledali kakšen je položaj tistih maloštevilnih moških učiteljev, ki so si upali vstopiti v žensko »trdnjavo«, v osnovne šole!

7. MOŠKI V NETRADICIONALNO - MOŠKIH POKLICIH

V zadnjih desetletjih je bilo veliko napisanega o tem, kako se ženske pojavljajo v t.i. moških poklicih, bolj malo pa vemo o obratnem procesu, o vstopanju moških v tipično ženske poklice.

Ko govorimo o netradicionalno moških poklicih imamo v mislih poklice, ki so bili do nedavnega feminizirani (npr. knjižničarka, bolničarka, socialna delavka, tajnica, »striptizeta« in učiteljica)! Ker so bili ti poklici na prehodu iz 19. v 20. stoletje zaznamovani kot ženski poklici, jih danes potemtakem imenujemo netradicionalno moški poklici. Ker velja pravilo, da so poklici, ki jih opravljajo večinoma le ženske deprofesionalizirani poklici, so v začetku 20. stoletja z namenom, da bi tem poklicem dvignili ugled in povišali plače, v te poklice začeli vstopati moški. Če se povsem možati moški odločijo za opravljanje teh poklicev pomeni, da je ta poklic brez dvomov profesionalen, temu pa kmalu sledijo vse ugodnosti, ki jih profesionalizacija nudi (Williams, 1995).

Ženske, ki se odločajo za t.i. moške poklice, so karakterno močne in ambiciozne ženske. Njihova motivacija za vstop v moški svet je predvsem višja plača in ugled, ki ga ponujajo moški poklici. Ob tem pa se pojavi logično vprašanje, kaj vleče moške v tako malo cenjene in neprivlačne ženske poklice?! Ljudje se še vedno sprašujejo zakaj bi se normalno razvit in zdrav moški odločil za opravljanje ženskega poklica, ki zahteva nizko stopnjo inteligence in visoko stopnjo tolerantnosti do dolgočasje (glej Williams, 1995:2). Taki moški so etiketirani kot izjemneži oz. posebneži in so predstavljeni na izjemno stereotipen način! Kljub splošnemu prepričanju o tem, da »pravi moški« ni sposoben opravljati ženskega poklica, je iz raziskav, ki jih je v Združenih državah Amerike opravila Christine L. Williams, razvidno da moški v ženskih poklicih ohranjajo svojo moškost s pripadajočim obnašanjem. To pomeni, da se moški ne pomehkužijo in da obdržijo tiste lastnosti, ki so družbeno določene kot moške lastnosti (sposobnost, aktivnost, agresivnost, tekmovalnost, moč, realnost, racionalnost, itd.). Te lastnosti so popolnoma nasprotne ženskim lastnostim (čustvenost, nežnost, intuitivnost, osebnost, sentimentalnost, mehkužnost, slabost, itd.), ki so nižje ovrednotena (Kanjuro-Mrčela, 1996). Moški v teh poklicih uporabljajo različne strategije, ki pomagajo vzdrževati njihovo moškost. Pogosto s tem, da uspeh na delovnem mestu jemljejo kot dokaz moškosti (Williams, 1995). Dejstvo je, da je moških, ki so si upali »prestopiti« še vedno zelo malo.

R.M. Kanter je razvila zanimivo teorijo o tem, kako so majhne skupine ljudi obravnavane v organizacijah. To je teorija tokenizma oz. stigmatiziranosti! Čeprav se je teorija razvila iz potrebe, da bi razložila diskriminacijo žensk v t.i. moških poklicih, je teorija je spolno

nevtralna, kar pomeni, da jo lahko apliciramo tako na moške kot na ženske. Vpliv tokenizma občutijo tam, kjer neka skupina znotraj organizacije predstavlja manj kot 15% vseh zaposlenih v tej organizaciji. To teorijo prenesemo tudi v učiteljski svet, kjer manjšino, *stigmatizirane* predstavljajo moški učitelji, ter v tradicionalne moške poklice - med managerje, kjer *stigmatizirane* predstavljajo ženske. *Stigmatizirani oz. zaznamovani* so subjekti stereotipiziranja! Večina teorije o stigmatiziranosti se osredotoča na ženske zaposlene v moških poklicih, kjer poudarja negativne posledice (negativno diskriminacijo) številčne redkosti žensk. Ženske so na takih delovnih mestih osovražene in nezaželene, ne vključujejo se v neformalne skupine, ki se formirajo znotraj organizacije. Moški se med sodelavkami počutijo ogrožene, bojijo se, da jih bodo zamenjale na vodilnih položajih.

Prav drugačna slika pa se kaže, ko v nekem delovnem okolju predstavljajo manjšino moški. Večina moških je prepričanih, da jih ženske kolegice zelo dobro sprejemajo v svoje neformalne družbene dogodke. Moški se ne počutijo odrinjene ali nezaželene – ravno nasprotno. Ženske svoje sodelavce velikokrat spodbujajo in nagovarjajo k temu, da bi posegli po višjih mestih. Poleg tega pa moški v »ženskih« poklicih, tudi če opravljajo enako delo kot sodelavke, zaslužijo več denarja in so številčno močno zastopani na vodilnih mestih!

Biti zaznamovan v katerem izmed ženskih poklicev predstavlja za moške le prednost, privilegiranost. Kanterjeva pravi, da so moški z oznako *stigmatizirani*, povzdignjeni (Williams, 1995). Moški lahko v za njih netipičnih poklicih z lahkoto karierno napredujejo. To jim omogočajo t.i. nevidne tekoče stopnice. Moški se soočajo z nevidnim pritiskom po tem naj ciljajo višje, tudi takrat ko sami niso ambiciozni. To od njih namreč zahteva družba. Nekateri moški se odločajo za take poklice prav zaradi tega, ker se nameravajo s pomočjo nevidnih stopnic zavihetiti na najboljša delovna mesta. Z večjimi težavami pa se soočajo ženske ob napredovanju v netipično ženskih poklicih. Ob tem se srečujejo s t.i. steklenimi stropovi. Pojem je v sedemdesetih nastal v ZDA kot metafora za nevidne ovire, ki v obliki predsodkov in stereotipov ustavljajo in onemogočajo napredovanje določenim skupinam, med katerimi so na prvem mestu ženske. Stekleni stropovi so prisotni na različnih ravneh v različnih organizacijah in družbah. Vsem pa je skupno, da so trdno zasidrani kot nevidni del organizacijske zgradbe in jih je težko podreti (Kanjua – Mrčela, 2000).

Tokenizem oz. zaznamovanost predstavlja ženskam nekaj povsem drugačnega kot moškim. Ženskam predstavlja zaznamovanost poklicno oviro oz. prepreko (ima negativen prizvok), medtem ko predstavlja zaznamovanost moškim napredovanje oz. prednost (ima pozitiven prizvok). Diskriminacija deluje njim v prid.

Nadrejeni v tradicionalno ženskih poklicih so večinoma moški. Le ti svoje redkoštevne podrejene moške dobro sprejemajo. Med njimi se ponavadi oblikujejo zelo dobri odnosi, ki poleg pomoči pri napredovanju ponujajo tudi kolegialne vezi. Oblikujejo se neformalne skupine v katerih je mogoče ob kozarcu alkoholne pijače razvijati moške debate in skupaj obiskovati športne prireditve. Skratka, moškim se dobro piše tako v vlogi manjšine med ženskimi sodelavkami kot v krogu šefov, pa naj bo ta moškega ali ženskega spola! Podporo dobivajo iz vseh strani, zato ni čudno, da so lahko uspešni tako kot menedžerji in kot učitelji.

V družbi so še vedno prisotni določeni negativni predsodki o moških ki opravljajo »ženske« poklice, (npr. čudak je, ker se je odločil za poklic vzgojitelja,..) Prav zato so si omislili določene situacije v katerih je opravljanje ženskih poklicev moškim povsem dopustno in dostojno. Tako ni nič nenavadnega, če se v obdobju splošne gospodarske, politične ali socialne krize, moški odloči za poklic bolničarja ali osnovnošolskega učitelja. Družbeno sprejemljivo je, da se npr. ob pojavu visoke stopnje brezposelnosti moški odločajo za alternativne – ženske poklice.

Harriet Bradley (Williams, 1993) je skušala prikazati na kakšne načine moški vstopajo v tipično ženske poklice.

Vstopanje je razdelila na tri tipične vzorce.

1. **takeover = prevzem**
2. **invasion = vdor**
3. **infiltration = pronicanje**

1. TAKEOVER oz. PREVZEM: poklic, ki so ga prvotno opravljale le ženske, redefiniramo v moški poklic, pri katerem so ženske bolj ali manj izključne iz njega. Popoln prevzem ženskega dela je zelo redek pojav, saj veljajo ženski polici za neprivlačne in slabo plačane. Največkrat se moški prevzem zgodi zaradi tehnološke inovacije.
2. INVASION oz. VDOR: je pogostejši od prevzema. Moški množično vstopajo v ženske poklice v katerih prevzamejo vodilne položaje. Žensk ob tem popolnoma ne izključijo iz scene. Veliko takih vdorov se je zgodilo predvsem na storitvenem področju npr. osnovnošolski učitelj (začetek 20.st.), socialni delavec, kadrovski direktor.

3. INFILTRATION oz. PRONICANJE: ta proces je najtežje izslediti. Zgodi se, ko majhno število moških vstopi v ženski poklic predvsem zaradi osebnih razlogov kot so: talent, ljubezen do tega poklica, nezanimanje za stereotipne mačo zadeve.

8. MOŠKI UČITELJ

Učiteljski poklic je, kot sem že reka, tradicionalno feminiziran poklic. V današnji družbi je javno mnenje, ki se tiče moških učiteljev še vedno deljeno. Na eni strani prevladuje prepričanje, da so taki moški posebneži oz netipični moški, na drugi strani pa ljudje odobravajo učitelje in želijo, da bi bili med pedagoškim osebjem številčno bolj zastopani. Spolna segregacija je vsekakor prisotna.

Vzroke zakaj je moških v učiteljskih krogih tako malo, moramo iskati v:

- prenizki uglednosti poklica,
- nizkih plačah in
- spolnih stereotipih.

Da bi se več mladeničev odločilo za ta poklic, bi bilo potrebno tudi več reklame.

Dejstvo, da so moški, ki poučujejo v osnovnih šolah v veliki manjšini predstavlja za njih tako prednosti kot slabosti. Tukaj imam v mislih predvsem to, kako spol vpliva na zaposlovanje. Williamsonova (1993) posreduje podatke, ki jih je Jim Allan dobil v ameriški raziskavi leta 1989 in 1990. Pogovore je opravil s 15 osnovnošolskimi moškimi učitelji. Kljub temu, da podatki niso ravno sveži in da se nanašajo na deželo, ki je daleč od Slovenije pa menim, da so lahko zanimivi tudi za naše okolje in današnji čas. Večina moških iz raziskave je prepričanih, da so službo dobili prav zaradi svojega spola. Nekaterim je ravnatelj na razgovoru za delovno mesto odkrito povedal, da bi raje zaposlil moškega kot žensko.

Obstajajo trije razlogi, ki obrazložijo zakaj so moški učitelji v šolah tako zaželeni.

1. zaradi zavzemanja šol (institucij) za pozitivne ukrepe
2. želja ravnateljev po moški družbi (prijateljih) in njihovi podpori
3. družba si želi, da bi bili v razredih učitelji ob katerih bi se otroci srečali z moškim modelom avtoritete.

ad 1) željo po zaposlovanju moških v osnovne šole so primerjali z zaposlovanjem žensk v tipično moške poklice. Otrokom je potrebno pokazati, da lahko tudi moški opravlja tako delo in s tem premagati spolne stereotipe.

ad 2) med moškimi se ustvari zavezništvo v sicer ženskem kolektivu. Druži jih predvsem skupen interes za šport, kar pomeni splošno zanimanje za športne dogodke, kot tudi predhodno treniranje katerega izmed športov.

ad 3) veliko je takšnih otrok, ki prihajajo iz družin brez očeta. V učitelju najdejo vzornika, nadomestnega očeta.

Moška privilegiranost pri zaposlovanju lahko privede do nesoglasja med učiteljicami in učitelji. Sodelavke včasih dvomijo o kvalitetah, ki jih imajo učitelji. Mislijo, da so bili moški sprejeti le zaradi njihovega spola in ne zaradi sposobnosti (Allan v Williams, 1993).

Curt, učitelj 4. razreda:

Mislim, da učiteljice predvsem prve dni gledajo nate in si ob tem mislijo: «No, pa pogledjmo če boš kot moški kos temu. Boš zmogel obvladati situacijo?» To je nekakšen izziv zame. Hočem jim pokazati, da to vsekakor zmorem. Sem tekmovalen tip človeka (Allan v Williams, 1993:118).

Ponavadi pa učiteljice kasneje svoje kolege rade sprejmejo medse, saj ugotovijo, da učitelji obvladajo svoje delo, in to zelo dobro.

Moški imajo določene lastnosti, zaradi katerih se lažje razumejo s svojimi nadrejenimi oz. so pri njih bolj priljubljeni. Učitelji so na splošno bolj dovzetni za odločitve, ki jih sprejmejo vodilni, so bolj umirjeni in niso nagnjeni k hitremu čustvovanju oz. razburjenju.

Poleg pravkar omenjenih razlogov za zaposlovanje moških učiteljev menim, da bi lahko dodali še en razlog. Na splošno delodajalci raje zaposlujejo moške, saj so le-ti bolj zanesljiva delovna sila kot ženske. Medtem ko ženske zaradi svoje reproduktivne vloge izostajajo iz službe za določen čas, pa se moški temu lahko izognejo. To predstavlja delodajalcu vsekakor ugodnost, saj ni obremenjen z dodatnimi stroški ter skrbmi z iskanjem nadomestnega uslužbenca. Poleg tega pa je iz raznih raziskav je mogoče razbrati, da so ženske z domačimi opravili preobremenjene in so zaradi tega mogoče na delovnem mestu manj učinkovite. Takim situacijam se radi izognejo povsod, tudi v Sloveniji naj bi to pomenilo prednost za moške učitelje.

Do sedaj je bilo govora o prednostih, ki jih čutijo moški učitelji na delovnih mestih. Da bo slika popolna, pa moram spregovorila še o tistem, kar učiteljem otežkoča njihovo delo.

Osnovnošolski učitelji se srečujejo s spolnimi predsodki. Ker se odločijo za tako nemožat poklic, veljajo velikokrat za spolno »sumljivo« usmerjene. Tako velikokrat naletijo na negativen odziv staršev v vrtcih ali nižjih razredih šole. Starši se bojijo, da je moški, ki se pojavi na nižjih stopnjah izobraževanja pedofil. In spet smo lahko pri učinku nevidnih tekočih stopnic, saj te negativne opazke povzročijo, da vzgojitelje premestijo v delovno okolje, kjer niso v direktnem kontaktu z otroci. Moški zasedejo višje, pomembnejše položaje.

Tako ravnanje, je glede na Allanovo raziskavo, očitno precej značilno za Združene države Amerike. Nič podobnega nisem zasledila v slovenski javnosti in literaturi.

David, učitelj 5. in 6. razreda:

Nikoli se ne dotaknem svojih učenk, razen če jih potrepljam po glavi. Glede učencev nimam nobenih pravil. Nikoli ne kaznujem učenke s tem, da mora sama ostati po pouku. Če peljem svoje učence domov, poskrbim za to, da najprej odložim deklice šele nato dečke. Saj veste, varnostni ukrepi.

Starši so na splošno bolj skeptični ko gre za učitelja. Če ostane mlada učiteljica po pouku v šoli in pomaga slabšim učencev, ni to nič nenavadnega. Je le predana svojemu delu. Tudi mladega učitelja, ki dobro opravlja svoje delo bi bilo potrebno pohvaliti. Vendar pa so starši do njega kar nekoliko skeptični (glej Allan v Williams, 1993:125-126).

Terry, učitelj 4. razreda:

Za učiteljico je veliko lažje pohvaliti svojega učenca, brez da bi to imelo dvoumen pomen. Bral sem o tem, kako so učitelji zgubljali službe. Včasih so mi mali učenci sedeli v naročju. Sedaj tega ne dovolim več. Tudi moj kolega ravna kot jaz. Še posebej moraš biti previden, če si neporočen moški (glej Allen v Williams, 1993:125).

Učitelj, ki je preveč »možat« je lahko označen kot nesposoben in neobčutljiv za opravljanja učiteljskega poklica, medtem ko je učitelj, ki vzgaja na bolj ženski način označen kot »nenaraven« tip. Vmesnega mnjenja, mnjenja, ki bi delil, družba očitno še ne premore.

9. EMPIRIČNI DEL

9.1. PREGLED VPISANIH NA PEDAGOŠKIH FAKULTETAH

Za Slovenijo je značilen spolno segregiran izobraževalni sistem. To pomeni, da na tehniških šolah prevladujejo moški, na šolah, ki izobražujejo za poklice na področju zdravstva, socialnega varstva in izobraževanja pa prevladujejo ženske. Lep primer spolne segregiranosti sta pedagoški fakulteti.

V Sloveniji imamo dve Pedagoški fakulteti, ljubljansko (pod njeno okrilje spadajo tudi oddelki v Kopru) in mariborsko. Na obeh fakultetah izvajajo različne izobraževalne programe, med katerimi je mogoče pridobiti tudi izobrazbo razrednega učitelja, oz. profesorja razrednega pouka.

Poglejmo nekaj statističnih podatkov:

V sledečih tabelah so podatki o številu vpisanih na obeh fakultetah po spolu, ter število vpisanih na program razrednega pouka. Žal ni bilo dostopnih podatkov o tem, koliko študentov je bilo vpisanih na razredni pouk po spolu. Prav ta podatek bi bil najbolj zanimiv.

Tabela 9.1.1.: **Vpisani po spolu na PeF LJ v študijskem letu 1995/96**

	vsi študenti brez	ženske	moški	razredni pouk
	absolventov			
PeF LJ	2275	2052	223	741
	100%	90.2%	9.8%	32.6%

Vir: (1996) Statistični letopis Slovenije 1996

Tabela 9.1.2.: **Vpisani po spolu na PeF MB v študijskem letu 1995/96**

	vsi študenti brez	ženske	moški	razredni pouk
	absolventov			
PeF MB	2437	1985	452	505
	100%	81.45%	18.55%	20.7%

Vir: (1996) Statistični letopis Slovenije 1996

Tabela 9.1.3.: **Vpisani po spolu na PeF LJ v študijskem letu 1996/97**

	vsi študenti brez	ženske	moški	razredni pouk
	absolventi			
PeF LJ	1961	1763	198	637

	100%	89.9%	10.1%	32.5%
--	------	-------	--------------	-------

Vir: (1997) Statistični letopis Slovenije 1997

Tabela 9.1.4.: Vpisani po spolu na PeF MB v študijskem letu 1996/97

	vsi študenti brez absolventov	ženske	moški	razredni pouk
PeF MB	2702	2207	495	597
	100%	81.7%	18.3%	22.1%

Vir: (1997) Statistični letopis Slovenije 1997

Tabela 9.1.5.: Vpisani po spolu na PeF LJ v študijskem letu 1997/98

	vsi študenti brez absolventov	ženske	moški	razredni pouk
PeF LJ	2196	1991	205	708
	100%	90.7%	9.3%	32.2%

Vir: (1998) Statistični letopis Slovenije 1998

Tabela 9.1.6.: Vpisani po spolu na PeF MB v študijskem letu 1997/98

	vsi študenti brez absolventov	ženske	moški	razredni pouk
PeF MB	3014	2481	533	630
	100%	82.3%	17.7%	20.9%

Vir: (1998) Statistični letopis Slovenije 1998

Tabela 9.1.7.: Vpisani po spolu na PeF LJ v študijskem letu 1998/99

	vsi študenti brez absolventov	ženske	moški	razredni pouk
PeF LJ	2147	1960	187	774
	100%	91.3%	8.7%	36.1%

Vir: (1999) Statistični letopis Slovenije 1999

Tabela 9.1.8.: Vpisani po spolu na PeF MB v študijskem letu 1998/99

	vsi študenti brez absolventov	ženske	moški	razredni pouk
PeF MB	3369	2763	606	670

	100%	82%	18%	19.9%
--	------	-----	------------	-------

Vir: (1999) Statistični letopis Slovenije 1999

Tabela 9.1.9.: Vpisani po spolu na PeF LJ v študijskem letu 1999/00

	vsi študenti brez absolventov	ženske	moški	razredni pouk
PeF LJ	2131	1932	199	732
	100%	90.7%	9.3%	34.4%

Vir: (2000) Statistični letopis Slovenije 2000

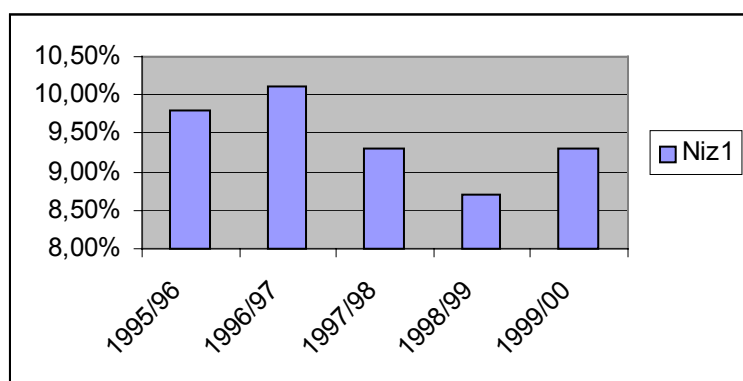
Tabela 9.1.10.: Vpisani po spolu na PeF MB v študijskem letu 1999/00

	vsi študenti brez absolventov	ženske	moški	razredni pouk
PeF MB	3392	2809	583	693
	100%	82.2%	17.2%	20.4%

Vir: (2000) Statistični letopis Slovenije 2000

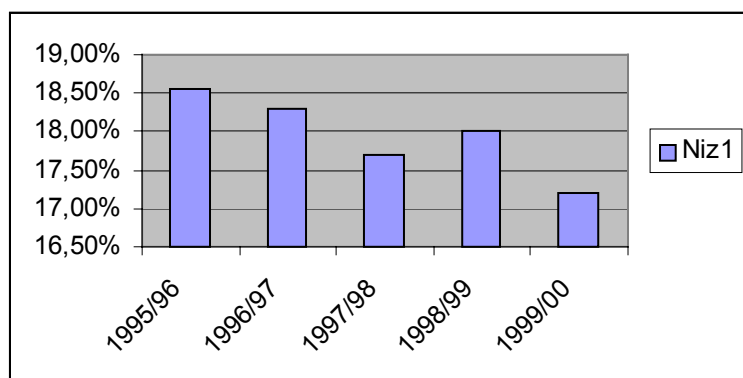
Podatki nam pokažejo, da ima PeF Maribor vsako leto večje število študentov kot PeF Ljubljana. Na ljubljanski fakulteti imajo vsako leto večji oddelek za program učitelja razrednega pouka. Na obeh fakultetah je študentk občutno več kot študentov.

Grafikon 9.1.1: Delež moških študentov na PeF LJ

Delež moških študentov ostaja skozi leta podoben. Največji delež moških študentov je bilo v študijskem letu 1996/97, in sicer 10.1%. Po dveletnem zmanjševanju moških študentov se je v študijskem, letu 1999/00 število le-teh spet rahlo povečalo. Od vseh vpisanih na PeF v Ljubljani, je povprečno **9.5%** moških študentov.

Grafikon 9.1.2.: **Delež moških študentov na PeF MB**

Tudi na mariborski fakulteti se delež moških študentov ne povečuje. V petih letih je število let padalo, izjema je bilo študijsko leto 1998/99. Največji delež moških študentov je bilo v študijskem letu 1995/96, in sicer 18,5%. Od vseh vpisanih na PeF v Mariboru, je povprečno **18%** moških študentov.

Poraja se vprašanje, zakaj obstaja takšna razlika v številu moških študentov na obeh fakultetah. Mogoče se odgovor skriva v študijskih smereh, ki jih izvajajo na omenjenih fakultetah. Mariborska fakulteta nudi študentom v primerjavi z ljubljansko fakulteto veliko bolj raznolike študijske programe, možnih je več različnih kombinacij študijskih predmetov. Študenti na PeF Maribor lahko izbirajo med eno ali dvopredmetnim študijem ter med pedagoškim oz. nepedagoškim študijem (prevajanje, tolmačenje, zgodovina in matematika). Mogoče je prav slednje bolj privlačno za moške študente in je zaradi tega prav tam več moških. Na drugi strani pa ljubljanska fakulteta med drugimi izvaja študijske programe defektologije, surdologije in socialne pedagogike, za katere predpostavljam, da so najbolj zainteresirane ženske.

9.2. ZAPOSLENO PEDAGOŠKO OSEBJE PO VRSTI ZAVODA IN SPOLU

Tabela 9.2.1.: **Zaposleni v vrtcih po spolu med leti 1994 in 2000**

šol.leto	skupaj	ženske	% žensk
1994/95	6526	6450	98,8
1995/96	6672	6555	98,2
1996/97	6709	6609	98,5
1997/98	6911	6821	98,7
1998/99	7012	6935	98,9
1999/00	7329	7272	99,2

Vir: Statistični letopis RS

Podatki nam nazorno pokažejo, da je delež zaposlenih žensk v slovenskih vrtcih skoraj 100%.

Po zadnjih podatkih iz 1999/00, se je delež žensk še povečal za 0,3%.

Tabela 9.2.2: Zaposleni v osnovnih šolah po spolu med leti 1994 in 1999

šol.let	skupaj	ženske	% žensk
1994/95	15199	12911	84,9
1995/96	15372	12985	84,5
1996/97	15443	13146	85
1997/98	15311	12983	84,8
1998/99	15140	12820	84,7

Vir: Statistični letopis RS

Delež zaposlenih žensk se vseskozi vrti okrog 85%.

Tabela 9.2.3: Zaposleni v srednjih šolah po spolu med leti 1994 in 1999

šol.let	skupaj	ženske	% žensk
1994/95	7796	4606	59,1
1995/96	8143	4892	60
1996/97	8580	5229	60,9
1997/98	8816	5466	62
1998/99	8646	5474	63,3

Vir: Statistični letopis RS

Delež zaposlenih žensk se v srednjih šolah povečuje. Ženske predstavljajo več kot polovico vseh zaposlenih.

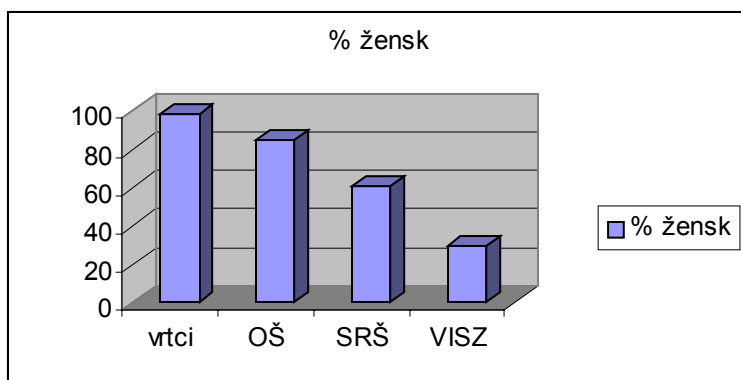
Tabela 9.2.4.: Zaposleni v visokošolskih zavodih po spolu med leti 1994 in 1999

šol.let	skupaj	ženske	% žensk
1994/95	3229	843	26
1995/96	3566	987	27,6
1996/97	3846	1080	28,1
1997/98	4517	1493	33,1
1998/99	4482	1498	33,4

Vir: Statistični letopis RS

Delež zaposlenih žensk se tudi na visokošolskih zavodih povečuje. Ženske predstavljajo približno 30% vseh zaposlenih.

Grafikon 9.2.1: Delež zaposlenih žensk po vrsti zavoda

Iz zadnjega grafikona je jasno razvidno kakšna je stopnja feminizacije v posameznih izobraževalnih institucijah. Feminizacija je seveda najbolj močna v vrtcih, kjer ženske predstavljajo kar 98.7% vseh zaposlenih. Sledijo osnovne šole z 84.8% zaposlenih žensk.

Srednje šole ne spadajo med nižje izobraževalce, zato bi pričakovali, da je na njih zaposlenih že več moških. Podatki pa nam kažejo, da se tudi tam število zaposlenih žensk povečuje. Le-te predstavljajo 61.1% vseh zaposlenih. Najmanj žensk je zaposlenih na visokošolskih zavodih, in sicer 29.6%.

Bolj kot je izobraževalna institucija družbeno vrednotena, nudi višjo stopnjo izobrazbe, manj žensk je tam zaposlenih. Glede na podatke pa lahko sklepamo, da se bo v prihodnosti na višjih stopnjah izobraževanja pojavljalo več žensk. Trend je namreč tak: zadnjih pet let, se tako na srednjih šolah kot tudi na visokošolskih zavodih, število zaposlenih žensk rahlo povečuje.

9.3. BREZPOSELNOST MED UČITELJI RAZREDNEGA POUKA

Ko skušamo predstaviti nek poklic, moramo zaobjeti vsa njegova »stanja«. To pomeni, da začnemo s pregledom vpisanih na šoli, kjer je mogoče dobiti izobrazbo za določen poklic. V mojem primeru je to Pedagoška fakulteta. Predstavitev poklica nadaljujemo z analizo zaposlenih v tem poklicu.

Ker pa živimo v času, v katerem je prisotna tudi brezposelnost moramo, ko govorimo o nekem poklicu, nekaj pozornosti posvetiti tudi tej realnosti.

Zato na koncu predstavimo še v kolikšni meri so ljudje z določenim poklicem izpostavljeni brezposelnosti. Poglejmo kakšna je struktura brezposelnosti v učiteljskem poklicu (razredna stopnja) na državnem nivoju. Na Zavodu za zaposlovanje so mi postregli z naslednjimi podatki.

Tabela 9.3.1.: Pregled brezposelnih učiteljev razrednega pouka po starosti

			do 18 let		nad 18-25		nad 25-30		nad 30-40		nad 40-50		nad 50-60		nad 60	
stanje na																
dan	VSI	Ž	VSI	Ž	VSI	Ž	VSI	Ž	VSI	Ž	VSI	Ž	VSI	Ž	VSI	Ž
31.12.97	42	30	0	0	3	3	0	0	12	1	9	6	18	10	0	0
31.12.98	49	36	0	0	1	1	3	3	14	14	10	8	20	10	11	0
31.12.99	29	20	0	0	0	0	2	2	5	4	9	9	11	5	2	0
31.12.00	20	14	0	0	1	1	1	0	1	1	12	10	3	2	2	0
30.04.01	28	22	0	0	0	0	2	2	6	6	12	10	6	4	2	0

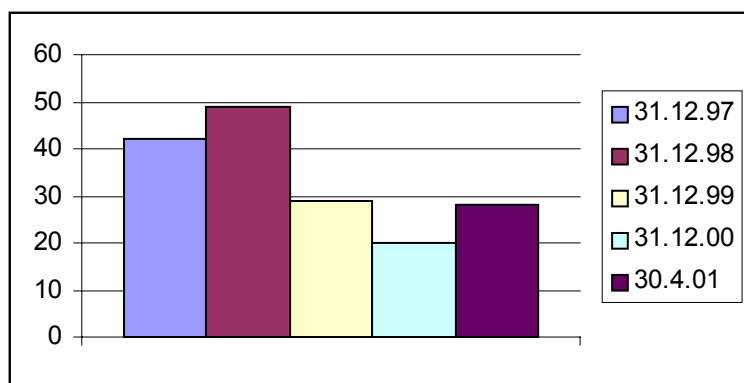
Vir: Zavod RS za zaposlovanje

V glavnem so brezposelne učiteljice (največ v starostni skupini od 40-50 let), razen v najstarejši kategoriji, kjer je brezposelnih največ moških. Na trgu delovne sile ni registrirane nobene osebe stare manj kot 18 let, ki bi opravljala učiteljski poklic, saj te vrste izobrazbe do te starosti ni mogoče doseči.

Najmanj brezposelnih učiteljev razrednega pouka je vsako leto v starostni kategoriji nad 18 do 25 let. To je obdobje, ko si mladi iščejo prvo zaposlitev. Iz sledečih podatkov lahko sklepam, da si službo lahko dokaj hitro najdejo. Največ brezposelnih pa je ponavadi tistih, ki so stari nad 50 pa tja do 60 let, kar je razumljivo, saj ljudje v tej starosti predstavlja težko zaposljive ljudi.

Največ brezposelnih učiteljev razrednega pouka je bilo leta 1998 (49), najmanj pa leta 2000 (20).

Grafikon 9.3.1.: Število brezposelnih učiteljev razrednega pouka med 31.12.1997 in 30.4.2001

30.4.2001

Število brezposelnih učiteljev razrednega pouka niha. Največ brezposelnih učiteljev razrednega pouka je bilo leta 1998 in sicer 49, najmanj pa leta 2000, ko je bilo registriranih 20 takšnih oseb.

9.4. PREDSTAVITEV RAZISKAVE IZVEDENE NA ENI IZMED SLOVENSКИH OSNOVNIH ŠOL

Za obogatitev empiričnega dela diplomskega dela sem se odločila, da bom na eni izmed slovenskih osnovnih šol izvedla majhno raziskavo. Glavni namen raziskave je bil, ugotoviti kakšen je današnji položaj osnovnošolskih učiteljic in učiteljev, kako na ene in druge gledajo učenci, starši in kako nadrejeni, predvsem pa me je zanimalo, koliko je spol pomemben pri opravljanju njihovega dela, ali predstavlja oviro ali prednost?

Raziskava, ki je bila sestavljena iz treh vrst anonimnih anket in intervjuja, je potekala v začetku junija 2001.

Najprej sem morala poiskati ustrezno osnovno šolo. Iskala sem osnovno šolo v kateri bi bilo zaposlenih vsaj nekaj moških učiteljev. Po treh poskusih sem dobila ta pravo. Z ravnateljem izbrane šole sva se pogovorila o svojih načrtih ter določila datum svojega obiska.

Sestavila sem tri različne ankete, za učence, učitelje in starše. Vprašalna pola, ki so jo izpolnjevali učenci je vsebovala 10 vprašanj. Od teh je bilo 5 odprtega in 5 zaprtega tipa. V anketi je sodelovalo 84 učencev, 34 deklic in 48 dečkov. Za anketiranje sem izbrala po en oddelek od 4. do 8. razreda.

	deklice	dečki	skupaj
4.razred	8	9	17
5.razred	8	14	22
6.razred	6	9	15
7.razred	6	9	15
8.razred	6	7	13
skupaj	34	48	82

Čeprav je za izpolnitev vprašalnika zadostovalo približno 3 minute, sem se z vsemi pojasnili glede izpolnjevanja anket ter truda, da bi dosegla zmerno disciplino, v vsakem razredu zadržala od 15 do 20 minut. Ob tej izkušnji sem spoznala, da je delo učiteljev ob današnji

hiperaktivni mladini, vse prej kot lahko delo. Nekaterim učencem sem razdelila tudi anketne pole za starše, ki naj bi jih izpolnili doma. Prijazne učiteljice so mi svetovale katerim učencem lahko vprašalnike zaupam. Razdelila sem 30 takih vprašalnih pol, od katerih sem dobila le 15 izpolnjenih. Starši so morali odgovoriti na 14 vprašanj, od katerih je bilo 11 vprašanj zaprtega tipa, 3 vprašanja pa odprtega tipa. Od 15 ih anketiranih je bilo 13 žensk in 2 moška. Vsi so bili poročeni, njihova povprečna starost je bila 39 let.

Ankete za učitelje sem razdelila vsem 23 zaposlenim učiteljem in učiteljicam. Izpolnjenih sem dobila 13 vprašalnikov, ki jih je izpolnilo 8 učiteljic in vseh 5 učiteljev. Anketna pola je vsebovala kar 27 vprašanj, od katerih je bilo 24 vprašanj zaprtega tipa in 3 vprašanja odprtega tipa. Mislila sem, da bodo učitelji izpolnili ankete še isti dan, ker pa so bili nekateri odsotni, drugi pa prezaposleni, sem se dogovorila, da bom ankete skupaj s tistimi, namenjenimi staršem, prišla iskati čez teden dni. Intervju z ravnateljem sem opravila prvi dan mojega obiska.

Z odzivom anketirancev sem bila še kar zadovoljna. Učenci so anketne pole izpolnili 100%. K temu je sigurno pripomoglo dejstvo, da sem bila med časom njihovega izpolnjevanju prisotna v razredu (v nekaterih skupaj z učiteljico, v drugih sama) in da sem jih na koncu sama tudi pobrala. Rahlo sem bila razočarana nad odzivom učiteljic, medtem ko so v anketi sodelovali vsi moški učitelj (izrecno sem prosila, naj mi anketne pole izpolnijo vsi učitelji).

Odziv staršev je bil 50% in s tem najslabši. To sem pričakovala, saj anket nisem osebno razdelila, učinek je bil ravno obraten kot v razredu.

9.4.1. REZULTATI ANKETE MED UČENCI

1. Katere lastnosti mora imeti po tvojem mnenju učiteljica in katere učitelj?

Med najbolj zaželenih lastnosti, so anketirani navajali večinoma sledeče lastnosti: prijaznost, razumljivost, simpatičnost, pravičnost, poštenost, odločnost, strogost, nevtralnost do vseh učencev, dobrosrčnost, dobra seznanjenost z njihovim delom.

49 vprašanih oz. 60 % jih meni, da morata imeti učiteljica in učitelj enake lastnosti.

Med lastnostmi, ki so jih otroci pripisovali učiteljicam je bila največkrat omenjena *prijaznost* in *razumljivost*, medtem ko je pri učiteljih, kot najbolj tipična lastnost, močno izstopala *strogost*.

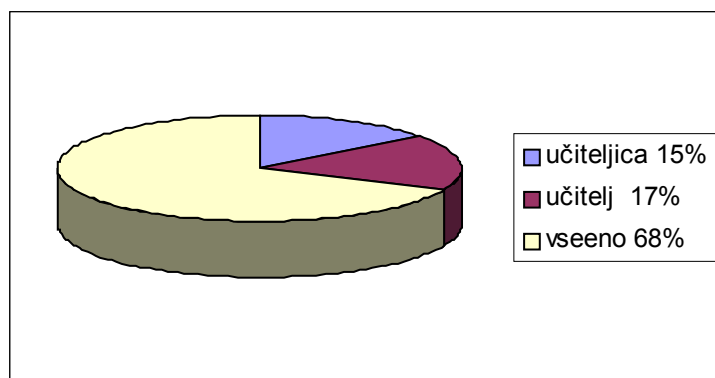
Naj kot zanimivost dodam še mnenje učenke in učenca 6. razreda. Dekle je odgovorilo, da mora biti učitelj mlad in lep, fant pa bi rad seksi učiteljico.

Učiteljica = PRIJAZNA

Učitelj = STROG

2. Ali raje vidiš, da te poučuje učiteljica ali učitelj?

	učiteljica	učitelj	vseeno	skupaj
4.razred	2	3	12	17
5.razred	5	3	14	22
6.razred	1	3	11	15
7.razred	2	1	12	15
8.razred	2	4	7	13
skupaj	12	14	56	82

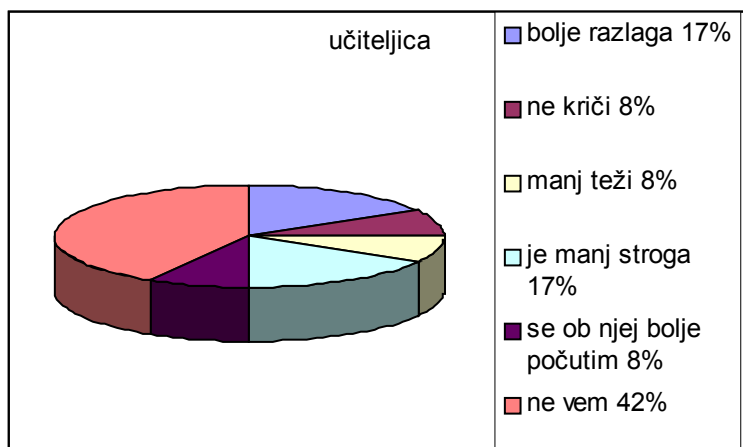
Večini vprašanih učencev (68%) je vseeno kdo jih poučuje. 17% vprašanih ima raje učitelja, 15% vprašanih pa ima raje učiteljico.

Na vprašanje naj pojasnijo svoj odgovor na zadnje vprašanje, sem dobila take rezultate:

Tisti, ki so odgovorili da imajo raje učiteljico, so svojo odločitev tako argumentirali:

bolje razlaga	2
ne kriči	1
manj teži	1
je manj stroga	2
se ob njej bolje počutim	1
ne vem	5

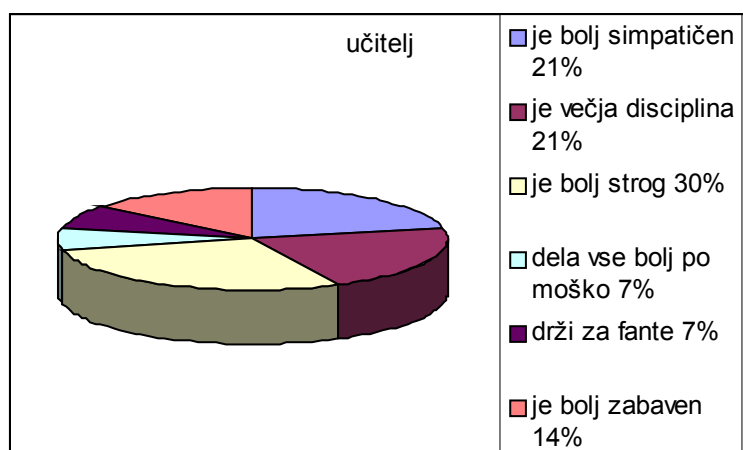
skupaj	12
--------	----

Učiteljica je priljubljena predvsem zaradi tega., ker po mnenju nekaterih bolje razlaga in je manj stroga.

Tisti, ki so odgovorili da imajo raje učitelja, so svojo odločitev argumentirali takole:

je bolj simpatičen	3
je večja disciplina	3
je bolj strog	4
dela vse bolj po moško	1
drži za fante	1
je bolj zabaven	2
skupaj	14

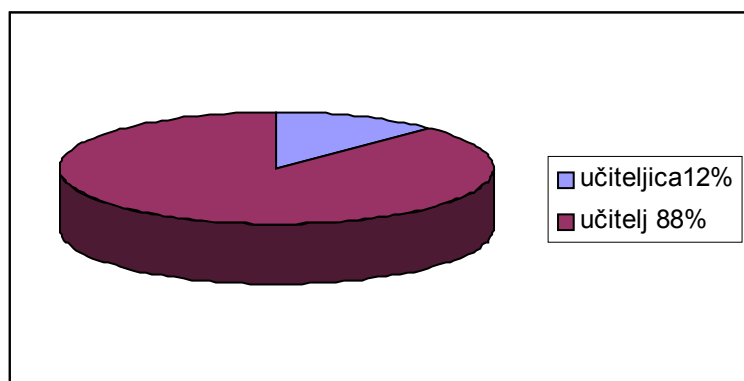

Tu se pojavi zanimivost, saj kar 30% tistih ki imajo raje učitelja odgovori, da ga imajo radi zaradi njegove strogosti.

Kot smo lahko opazili, so na eni strani učenci, ki strogosti ne marajo, na drugi strani pa so taki, ki strogost cenijo. Poraja se vprašanje, kakšen tip učenca (dober ali slabši) ima rad določeno stopnjo strogosti.

3. Kdaj je v razredu večja disciplina, ko je pred tablo učiteljica ali učitelj?

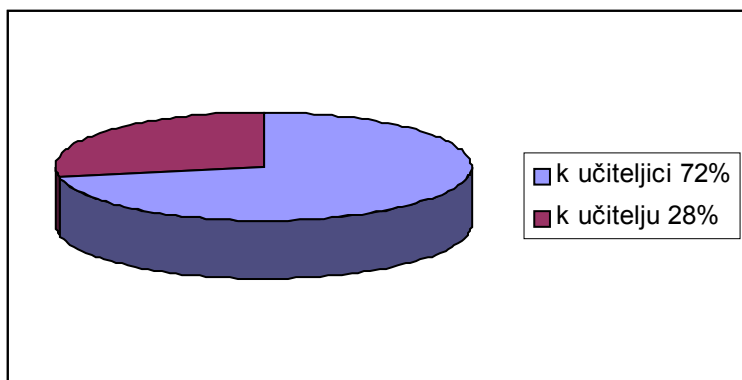
	učiteljica	učitelj	skupaj
4.razred	6	11	17
5.razred	3	19	22
6.razred	1	14	15
7.razred	0	15	15
8.razred	0	13	13
skupaj	10	72	82

Kar 88% vprašanih meni, da je v razredu večja disciplina, ko poučuje učitelj.

4. H komu se raje zatečeš, ko imaš kakšno težavo?

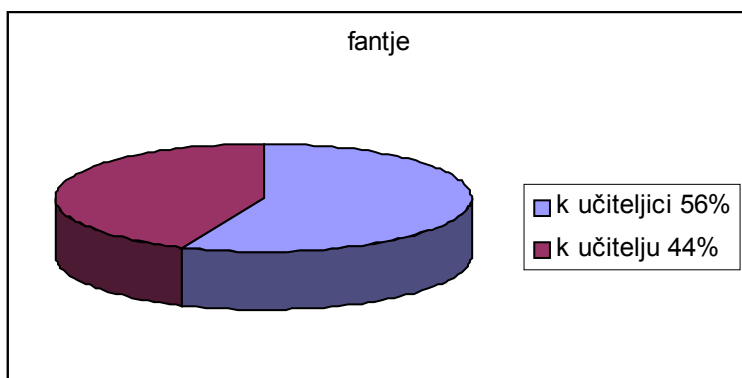
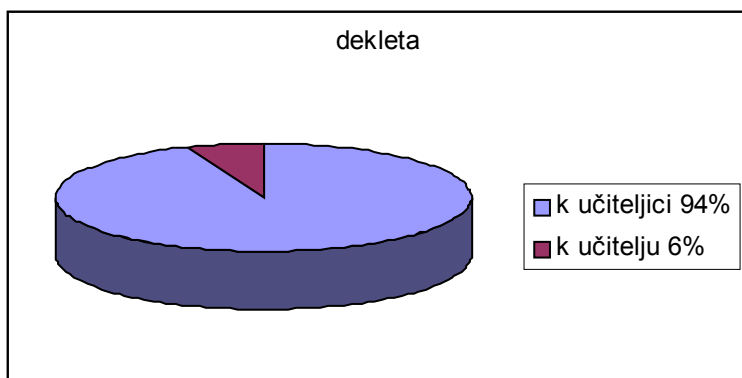
	k učiteljici	k učitelju	skupaj
4.razred	12	5	17
5.razred	16	6	22
6.razred	7	8	15
7.razred	13	2	15
8.razred	11	2	13
skupaj	59	23	82

Ko se znajdejo v težavah 72% vprašanih učencev raje vpraša za nasvet učiteljico.

5. H komu se raje zatečejo učenke in h komu učenci?

	dekleta	fantje	skupaj
k učiteljici	32	27	59
k učitelju	2	21	23
skupaj	34	48	82

Kaže, da tako dekleta kot fantje za nasvet oz. pomoč, raje vprašajo učiteljico kot učitelja.

Tako je odgovorilo kar 94% vprašanih deklet in 56% vprašanih fantov.

Nakar sem hotela izvedeti, zakaj se po nasvet zatečejo ravno k učiteljici oz. k učitelju.

K UČITELJICI:

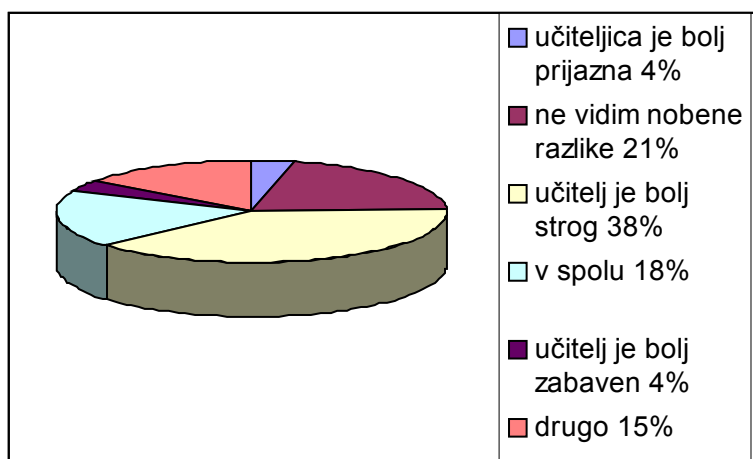
ker je moja razredničarka	5
me bolj razume	16
je bolj prijazna	6
na šoli je več učiteljic	2
se počutim bolj sproščeno	9
ker je ženska	4
se ji lahko bolj zaupam	4
iz navade	2
ker nimam učitelja	1
zna prisluhniti	7
me ne okrega	4
skupaj	59

K UČITELJU:

zna bolje pomagati	6
ker je moški	5
ker je bolj odločen	6
me bolj razume	7
je bolj strog	3
je bolj pameten	1
skupaj	28

6. V čem vidiš največjo razliko med učiteljico in učiteljem?

učiteljica je bolj prijazna	3
ne vidim nobene razlike	17
učitelj je bolj strog	32
v spolu	15
učitelj je bolj zabaven	3
drugo	12
skupaj	82

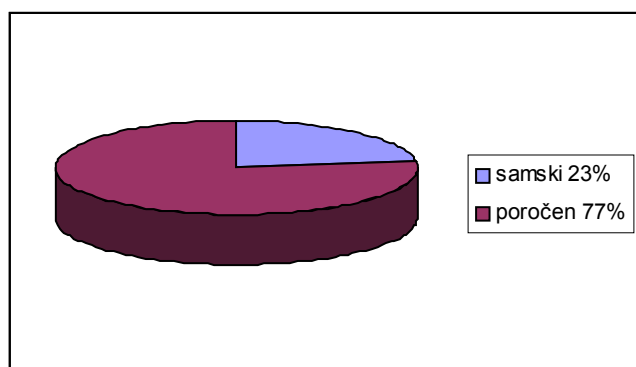
Največjo oz. najbolj občutno razliko med učiteljico in učiteljem opazijo anketiranci v stopnji strogosti. Nobenega dvoma ni o tem, da so učitelji strožji.

9.4.2. REZULTATI ANKETE MED UČITELJI

V anonimni anketi je sodelovalo 8 učiteljic in vseh 5 učiteljev. Anketna pola je vsebovala 27 odprtih in zaprtih vprašanj.

1. Ste poročeni ali samski?

samski	3
poročen	10
skupaj	13

Vsi samski so moški!

* Z naslednjim vprašanjem sem ugotavljala **starost** anketiranih.

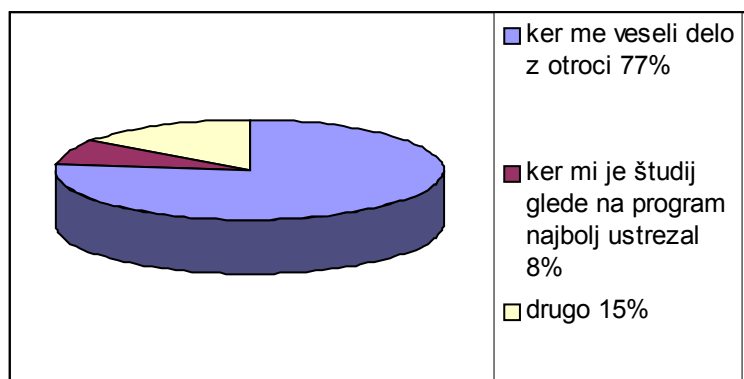
Povprečna starost le-teh je: za učiteljice 39.4 let, za učitelje pa 41.4 let.

2. Koliko časa opravljate učiteljski poklic?

V povprečju anketirani opravljajo svoj poklic 17 let.

3. Zakaj ste se odločili za učiteljski poklic?

ker me veseli delo z otroci	10
ker mi je študij glede na program najbolj ustrezal	1
ker je name naredi-a moj-a osnovnošolski-a učitelj-ice velik vpliv, vzornik	0
zaradi ugodnih delovnih pogojev (urnik, počitnice)	0
ker so me v to prepričali drugi	0
drugo	2
skupaj	13

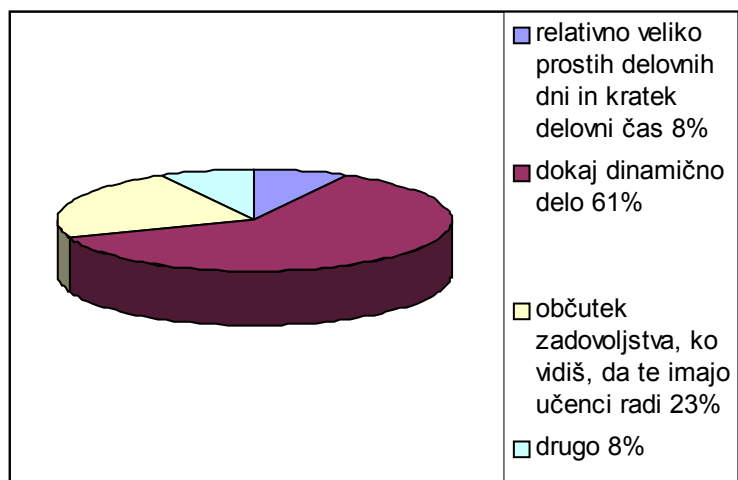
Največ vprašanih (77%), se je odločilo za učiteljski poklic zaradi veselja do dela z otroci (mislim, da je to pravi razlog). Tako se je odločilo kar 87,5% učiteljic in 60% učiteljev. Ena učiteljica se je za ta poklic odločila zaradi spleta različnih okoliščin, en učitelj zaradi ustreznosti študijskega programa drugi pa zaradi veselja do poučevanja.

4. Med dobrimi in slabimi lastnostmi vašega poklica izberite eno dobro in eno slabo lastnost, za katero menite, da je najbolj očitna oz. vam je najbolj blizu:

DOBRE:

relativno veliko prostih delovnih dni in kratek delovni čas	1
dokaj dinamično delo	8
delo z ljudmi	0
občutek zadovoljstva, ko vidiš, da te imajo učenci radi	3
občutek, da delaš v dobro družbe	0
drugo	1

skupaj	13
--------	----

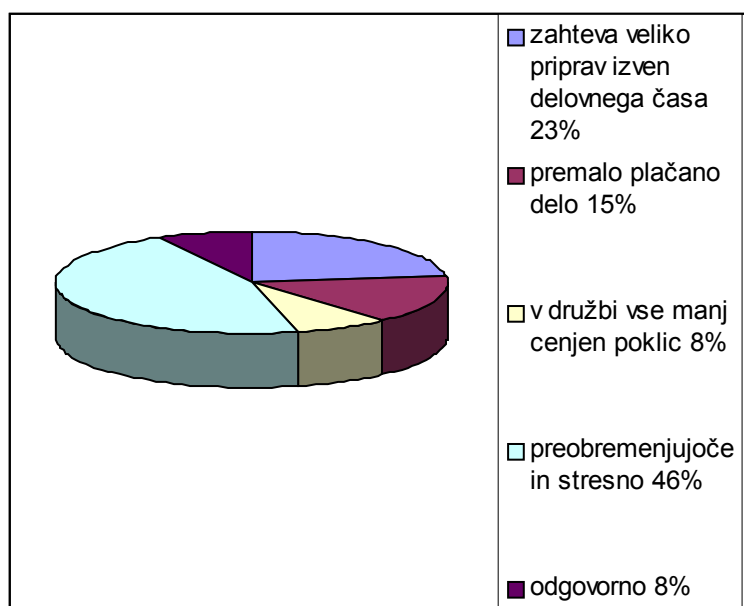

Med dobre strani njihovega poklica jih največ (61%) uvršča dinamičnost samega dela.

Večina vprašanih učiteljic (87,5%) je kot najboljšo lastnost njihovega poklica izbrala dinamičnost dela. Učitelji si v odgovarjanju na to vprašanje niso bili tako enotni kot njihove kolegice. 40% jih je za najboljšo lastnost poklica izbralo občutek zadovoljstva, ko vidijo, da jih imajo otroci radi.

SLABE:

zahteva veliko priprav izven delovnega časa	3
premalo plačano delo	2
v družbi vse manj cenjen poklic	1
preobremenjujoče in stresno	6
odgovorno	1
drugo	0
skupaj	13

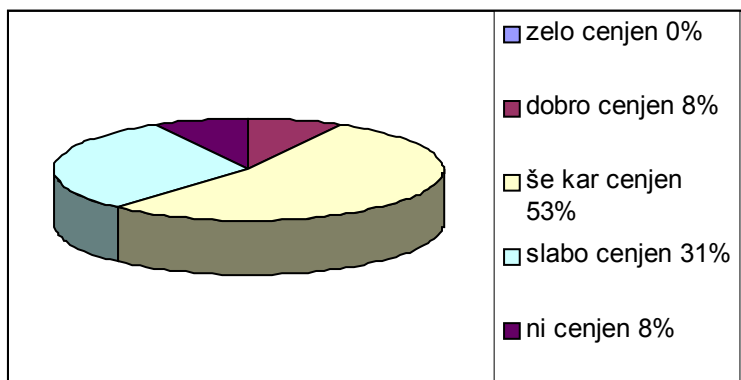

Največ anketiranih (46%) je bilo mnenja, da je največja slabost njihovega poklica preobremenjenost in stresnost.

62.5% učiteljic je za najslabšo lastnost poklica postavilo preobremenjenost in stresnost. Istega mnenja je bilo 40% učiteljev, prav toliko učiteljev pa je bilo mnenja, da je delo premalo plačano. To lahko povežem s teorijo ki pravi, da moški neradi delajo v »ženskih« poklicih zaradi nizkih plač, medtem ko so ženske po naravi bolj občutljive in z domačimi opravili bolj obremenjene, zato hitreje občutijo preobremenjenost in stresnost.

5. Kako mislite, da je vaš poklic v družbi cenjen?

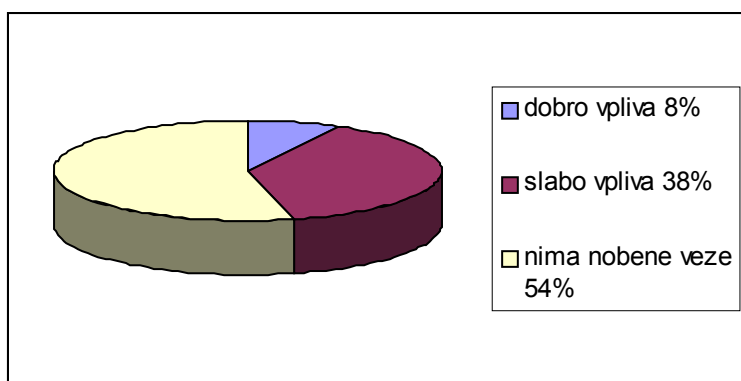
zelo cenjen	0
dobro cenjen	1
še kar cenjen	7
slabo cenjen	4
ni cenjen	1
skupaj	13

Nihče od vprašanih ni bil mnenja, da je njihov poklic zelo cenjen v družbi. Večina (53%) pa jih meni, da je učiteljski poklic v družbi še kar cenjen. Takega mnenja je 62,5% učiteljic in 40% učiteljev. Ena učiteljica meni, da ni poklic prav nič cenjen, en učitelj pa ocenjuje, da je poklic družba dobro ceni.

6. Ali mislite, da feminizacija učiteljskega poklica na nižjih ravneh izobraževanja vpliva na kvaliteto poučevanja? Kako vpliva?

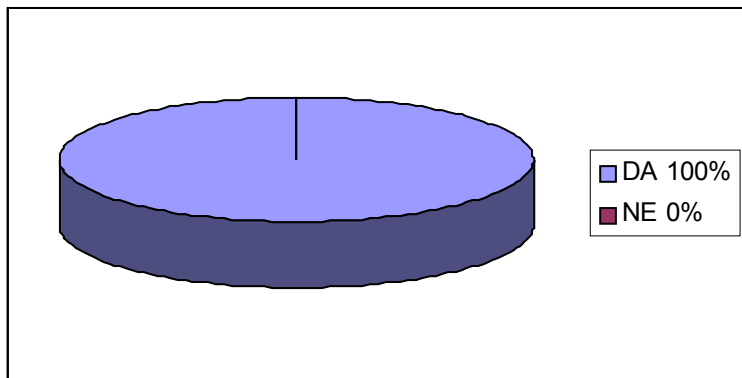
dobro vpliva	1
slabo vpliva	5
nima nobene veze	7
skupaj	13

54% vseh vprašanih odgovarja, da feminizacija poklica nima nobene veze s kvaliteto poučevanja. Za ta odgovor se je odločilo kar 75% učiteljic in le 20% učiteljev. Le-ti so bili s 60% mnenja, da feminizacija slabo vpliva na kvaliteto poučevanja. Enako je odgovorilo 25% učiteljic. Da feminizacija dobro vpliva na poučevanje, je bil mnenja le en (20%) učitelj.

7. Ali mislite, da bi bilo dobro, če bi bilo med vami več moških učiteljev?

DA	13
NE	0
skupaj	13

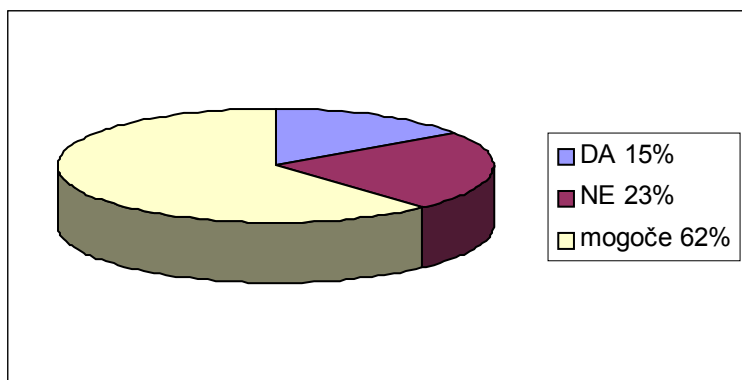
Učitelji so 100% odgovorili, da bi bilo bolje, če bi bilo med njimi več moških predstavnikov.

Zakaj?

- »če je šola drugi dom, naj bi imel otrok oba »starša«
- »zaradi samega kolektiva«
- »otrok bi se moral srečevati z realnostjo življenja, na svetu so ženske in moški«
- »zaradi avtoritete, ki jo prinaša učitelj kot oče, ki je kot vzgojitelj ponavadi odsoten«
- »otroci bi se bolj srečali z moško avtoriteto«
- »otroci jih pogrešajo«
- »otroci bi imeli možnost identifikacije z moškim«
- »učitelj si ustvari večjo avtoriteto in spoštovanje«

8. Ali mislite, da učitelj lažje vzpostavi avtoriteto in disciplino v razredu kot učiteljica?

DA	2
NE	3
mogoče	8
skupaj	13

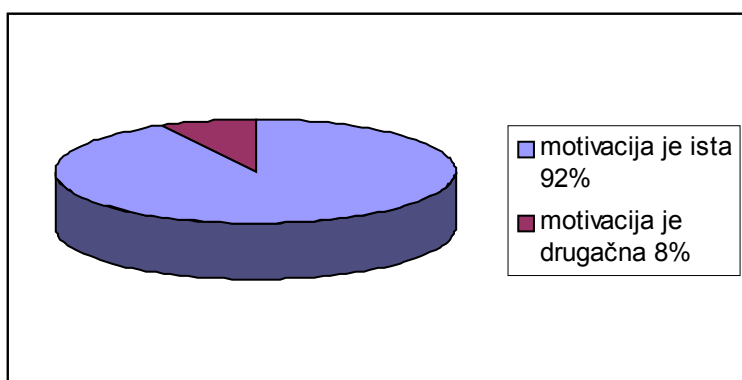

Priznati moram, da sem glede na odgovore učencev, (ki so bili z 88% mnenja, da so učitelji sposobni doseči večjo avtoriteto in disciplino), pričakovala več pritrdilnih odgovorov.

Le 12,5% učiteljic in 20% učiteljev je mnenja, da so moški v razredu sposobnejši vzpostaviti avtoriteto in disciplino. Če pa štejemo med pritrdilne odgovore tudi odgovor »mogoče«, potem kar 77% vprašanih učiteljev meni, da je učitelju lažje vzpostaviti avtoriteto kot učiteljici! Tedaj lahko potegnemo vzporednico z odgovori učencev.

9. Ali menite, da imajo učiteljice drugačno motivacijo za delo kot učitelji?

motivacija je ista	12
motivacija je drugačna	1
skupaj	13

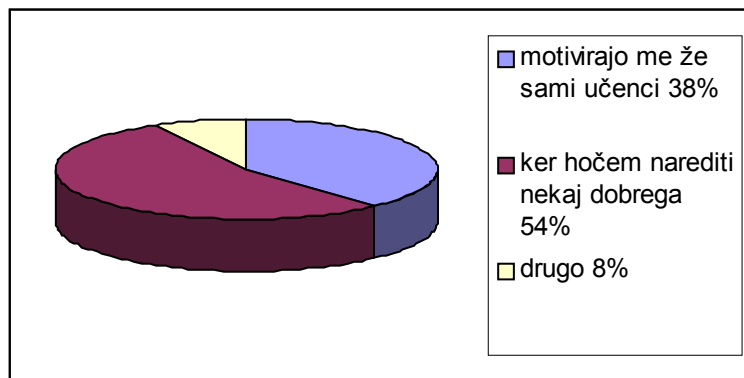

Kar se delovne motivacije tiče, jih je 92% vprašanih prepričanih, da se med spoloma ne razlikuje.

10. Kaj vas motivira za delo?

motivirajo me že sami učenci	5
želja po tem, da bi bil-a med učenci in drugimi priljubljen-a	0

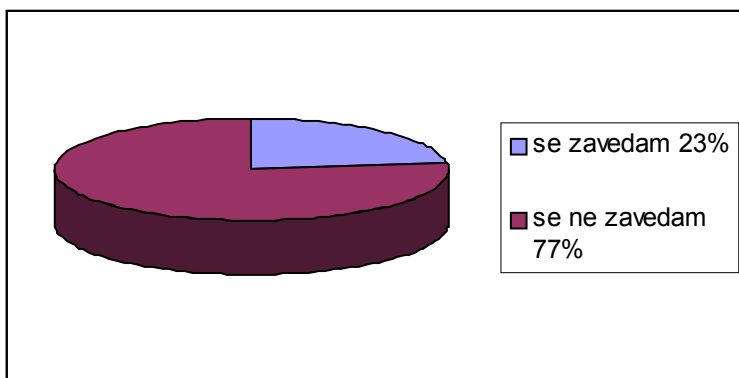
ker hočem narediti nekaj dobrega	7
drugo	1
skupaj	13

Za 54% vprašanih je največja motivacija želja po tem, da naredijo nekaj dobrega. Tako je odgovorilo 80% učiteljev in 37,5% učiteljic. Polovico učiteljic in 20% učiteljev motivirajo že sami otroci, učiteljico glasbe pa motivira ljubezen do glasbe. Dejansko ni neke razlike v motivaciji med moškimi in ženskami.

11. Ali se med opravljanjem vašega dela zavedate svojega spola oz. ali o tem sploh razmišljate?

se zavedam	3
se ne zavedam	10
skupaj	13

23% vprašanih se med opravljanjem poklica zaveda svojega spola.

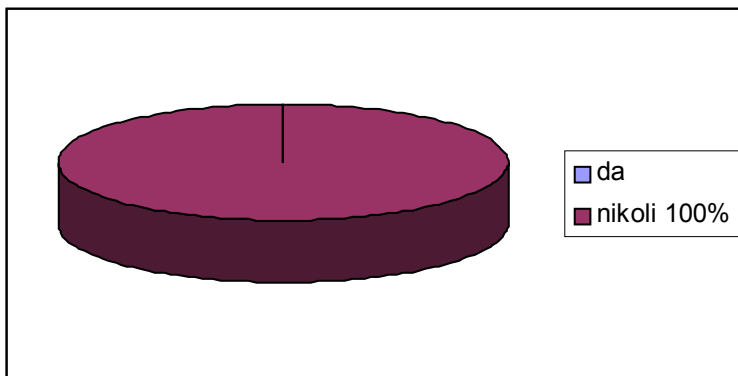
Takih je 60% učiteljev. Učiteljice so 100% odgovorile, da se svojega spola med opravljanjem učiteljskega poklica ne zavedajo.

12. Ali ste kdaj prišli v konflikt s starši ali vašim nadrejenim prav zaradi vašega spola?

S starši:

da	0
nikoli	13
skupaj	13

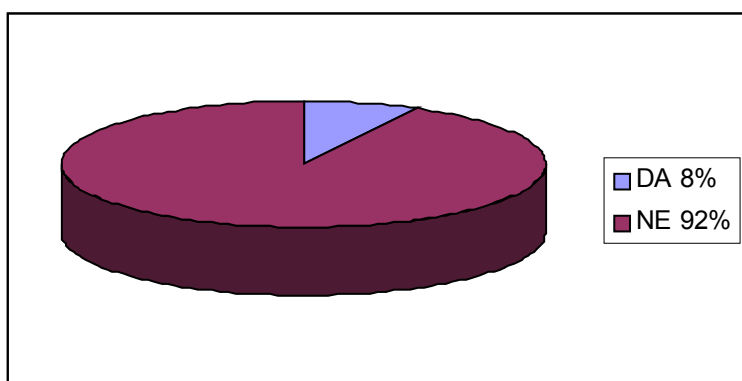
z nadrejenim:

Spol ni bil nikoli pri nobenemu od vprašanih vzrok za kakršen koli spor z nadrejenim ali s starši.

13. Bi si želeli, da bi bil vaš nadrejeni nasprotnega spola? (op. nadrejeni je moški)

DA	1
NE	12
skupaj	13

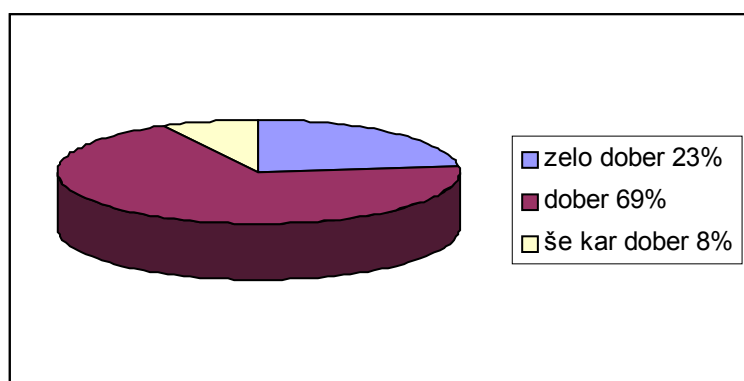
- Le eden od vprašanih, in to moški, bi si želel žensko na nadrejenem mestu.

14. Kako bi ocenili vaš odnos z nadrejenim?

zelo dober	3
dober	9

še kar dober	1
slab	0
zelo slab	0
skupaj	13

Odnos z nadrejenim je kot "še kar dober" odnos ocenil moški, vendar ne tisti, ki bi si želel žensko za nadrejeno. Kot "zelo dober" je odnos z nadrejenim ocenil le en učitelj in dve učiteljici. Glede na to, da se med zaposlenimi moškimi in nadrejenim v pretežno ženskih poklicih razvije posebno prijateljstvo, če ne celo zavezništvo, bi pričakovala, da bodo učitelji boljše ocenili svoj odnos z nadrejenim moškim.

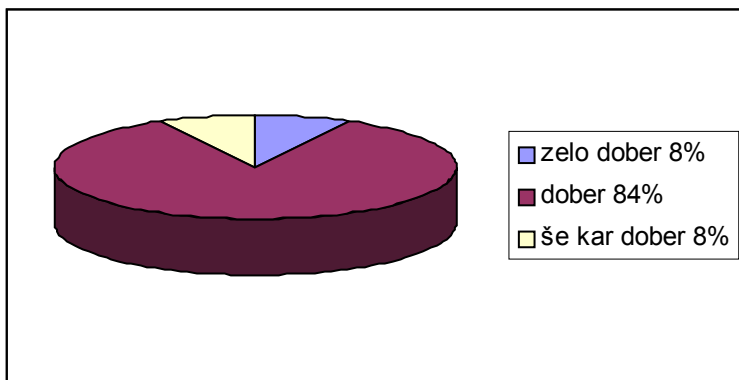

Večina (69%) jih meni, da je njihov odnos z nadrejenim dober.

15. Kako bi ocenili vaš odnos s sodelavci?

zelo dober	1
dober	11
še kar dober	1
slab	0
zelo slab	0
skupaj	13

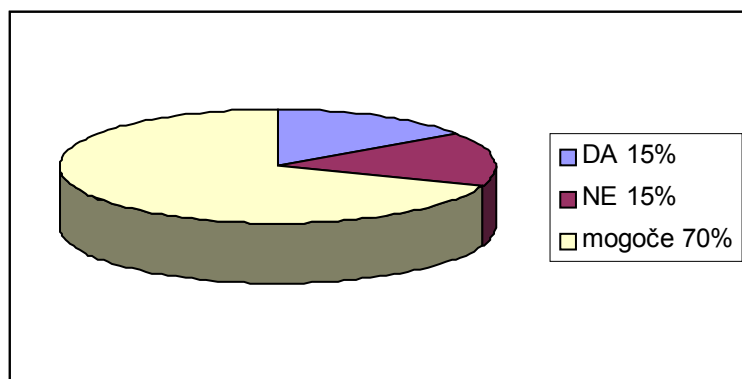
Kot zelo dober odnos, je odnos ocenila ženska, kot še kar dober pa moški.

Tudi tokrat se je večina (84%) odločila za odgovor, da je odnos med zaposlenimi dober.

16. Ali mislite, da bi bili odnosi drugačni, če bi bilo med sodelavci več moških?

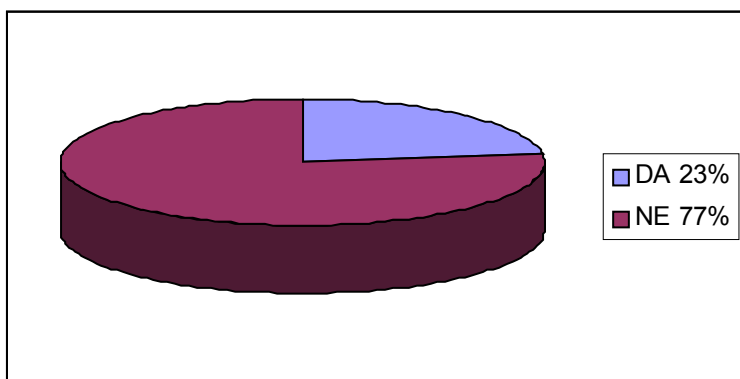
DA	2
NE	2
mogoče	9
skupaj	13

- Po večinskem mnenju anketiranih (70%), bi večje število moških v kolektivu mogoče spremenilo medsebojne odnose.

17. Ali menite, da je učitelj v družbi bolj cenjen in zaželen kot učiteljica?

DA	3
NE	10
skupaj	13

Le 23% vprašanih misli, da je učitelj v družbi bolj cenjen kot učiteljica.

18. Po vašem mnenju, katere lastnosti pripisuje družba učiteljicam in katere učiteljem?

učiteljicam pripisujejo:

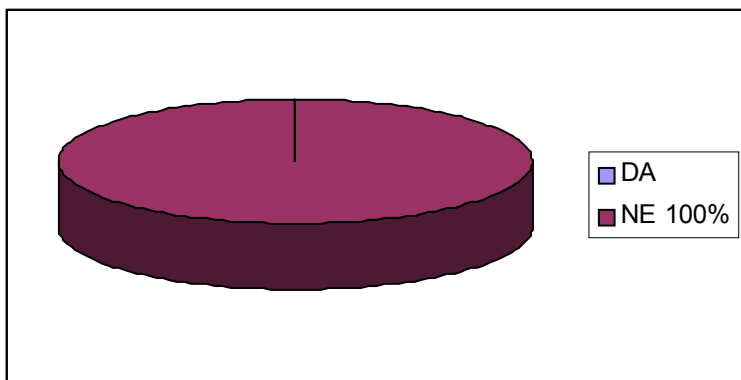
- materinskost
- razumevajočnost
- pravičnost
- popustljivost

učiteljem pripisujejo:

- očetovstvo
- odločnost
- pravičnost
- flegmatičnost
- strogost
- avtoriteto

19. Ali se v svojem poklicu srečujete s kakšnimi ovirami oz. problemi prav zaradi vašega spola?

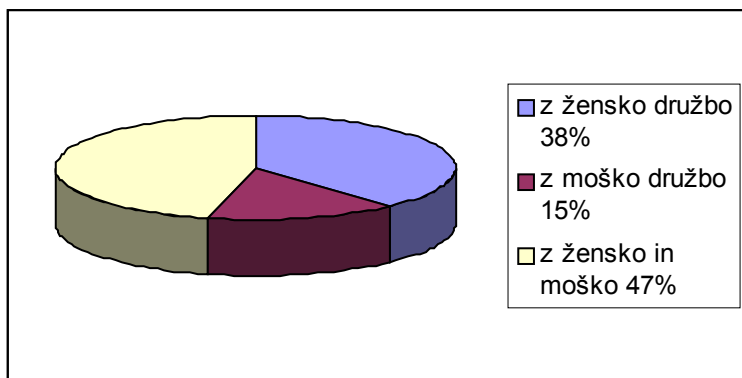
DA	0
NE	13
skupaj	13

Spol nobenemu od vprašanih ne predstavlja ovire oz. problema v svojem poklicu. Takšni odgovori ne potrjujejo teorije, ki sem jo prej predstavile.

20. Med študijem sem se družil-a predvsem:

z žensko družbo	5
z moško družbo	2
z žensko in moško	6
skupaj	13

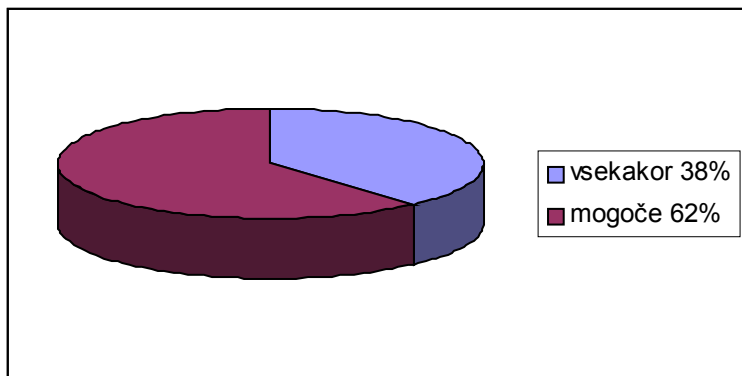
- Med študijem se je večina (47%) anketiranih družilo z mešano družbo.

Učitelji so se v večini (60%) družili tako z žensko kot z moško družbo, medtem ko je takšno družbo imelo 37,5% učiteljic. 50% učiteljic se v času študija družilo predvsem z žensko družbo.

21. Če bi se morali še enkrat odločati za poklic, ali bi se odločili za učiteljskega?

vsekakor	5
mogoče	8
nikoli	0

skupaj	13

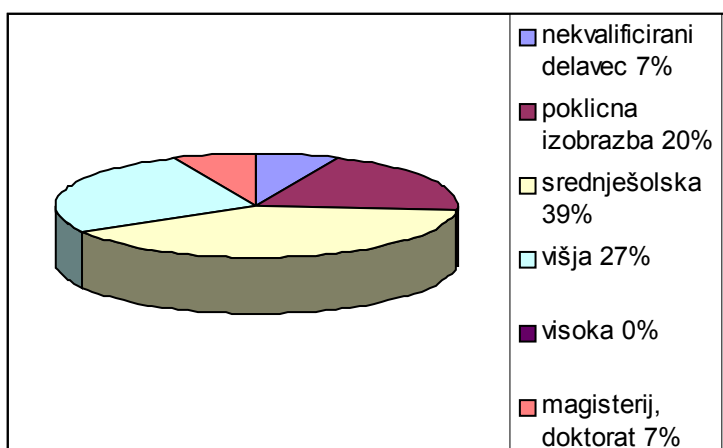
Od petih, ki so odgovorili da bi se vsekakor še enkrat odločili za poklic, ki ga opravljajo, je bilo 3 učiteljev in 2 učiteljici.

9.4.3. REZULTATI ANKETE MED STARŠI

Anketne pole, ki so bile sestavljene iz 3 odprtih in 11-ih zaprtih vprašanj, sem razdelila 30 – im staršem. Izpolnjenih sem dobila le 15. Od teh je v anketi sodelovalo 13 žensk in 2 moška. Povprečna starost vprašanih je 39 let, vsi so poročeni.

1. Kakšna je vaša izobrazba?

nekvalificirani delavec	1
poklicna izobrazba	3
srednješolska	6
višja	4
visoka	0
magisterij, doktorat	1
skupaj	15

Med vprašanimi starši je bilo največ (39%) tistih, ki imajo srednješolsko izobrazbo.

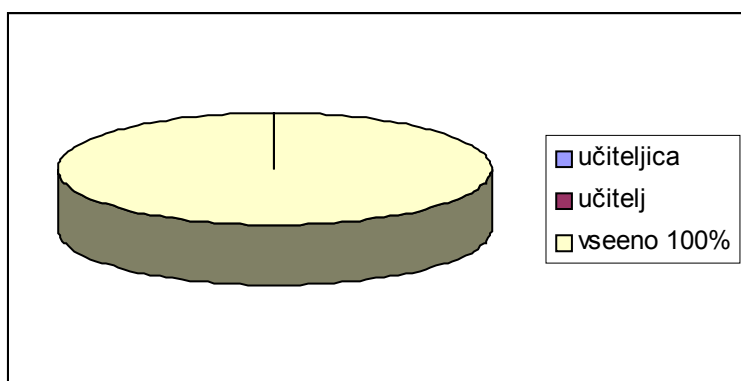
2. Kakšne lastnosti mora imeti po vašem mnenju učitelj in kakšne učiteljica?

Vsi so odgovorili, da morata imeti tako učiteljica kot učitelj enake lastnosti. Biti morata:

- objektivna	- komunikativna
- avtoritativna	- zrela in odgovorna
- dobra pedagoga	- poštena
- prilagodila naj bi se otrokom	- dostopna
- potrpežljiva in razumevajoča	- stroga
- prijazna	

3. Ali imate raje, da vašega otroka poučuje učiteljica ali učitelj?

učiteljica	0
učitelj	0
vseeno	15
skupaj	15

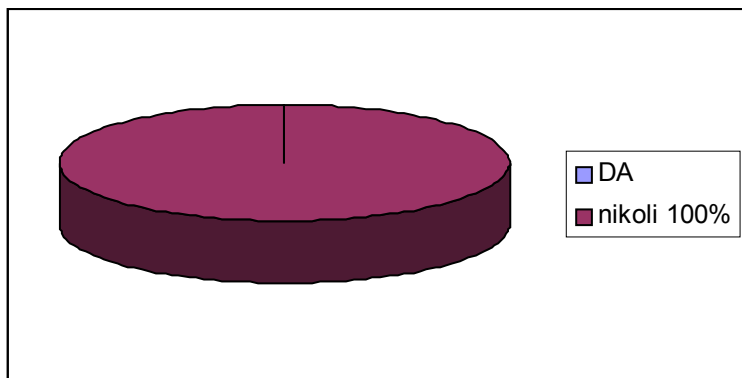

Nad rezultatom sem presenečena, saj nisem pričakovala tako enotnih odgovorov.

Spol očitno ni pomemben.

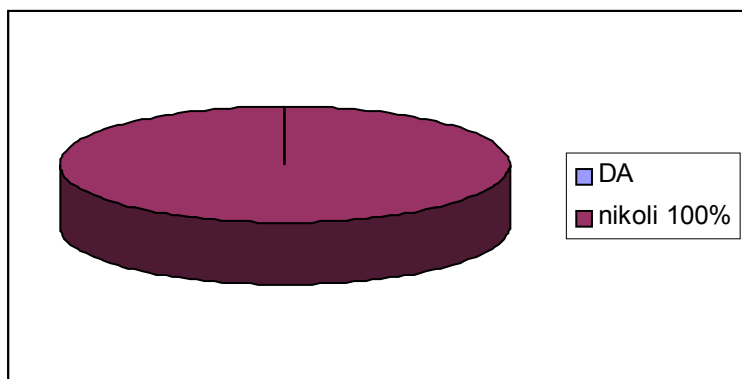
4. Ali ste kdaj prišli v konflikt z učiteljem ali učiteljico prav zaradi njunega spola?

DA	0
nikoli	15
skupaj	15

5. Ali ste kdaj prišli v konflikt z ravnateljem prav zaradi njegovega spola?

DA	0
nikoli	15
skupaj	15

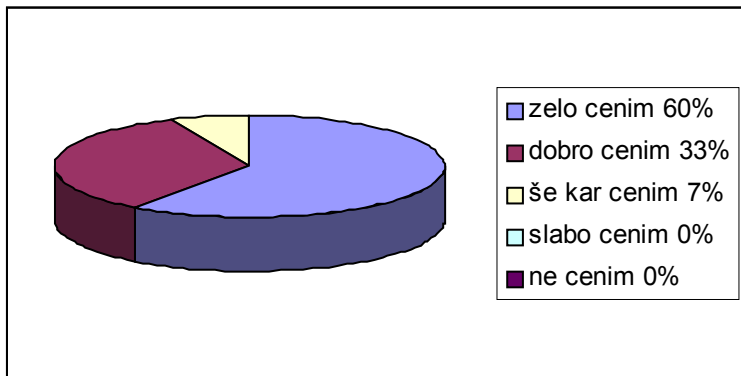

Tako kot pri zadnjem vprašanju, se tudi tokrat pojavi enak rezultat. Nihče od vprašanih ni zašel v spor z učiteljem/jico ali ravnateljem zaradi njihovega spola.

6. Kako cenite učiteljski poklic v primerjavi z ostalimi poklici v družbi?

zelo cenim	9
dobro cenim	5

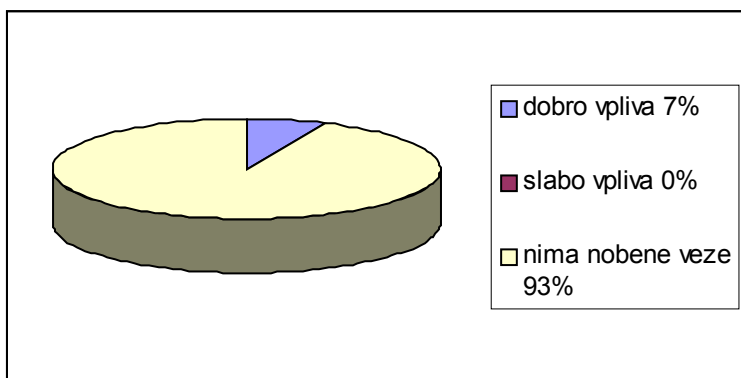
še kar cenim	1
slabo cenim	0
ne cenim	0
skupaj	15

Večina vprašanih (60%) ima o učiteljskem poklicu dobro mnenje, oz. poklic zelo cenijo.

7. Ali mislite, da feminizacija učiteljskega poklica na nižjih stopnjah izobraževanja vpliva na kvaliteto poučevanja oz. kako vpliva?

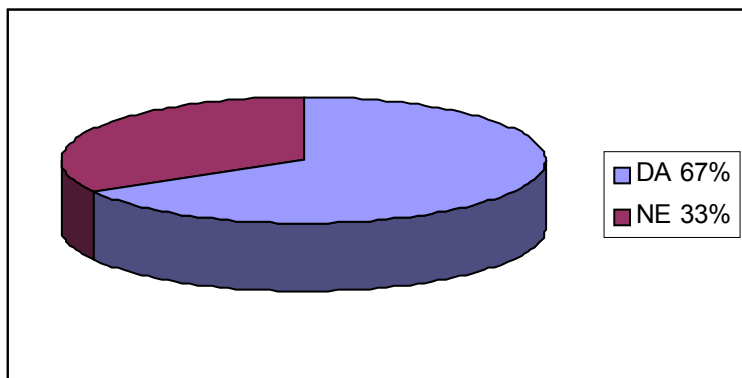
dobro vpliva	1
slabo vpliva	0
nima nobene veze	14
skupaj	15

93% vprašanih meni, da feminizacija učiteljskega poklica nima nobene veze s kvaliteto poučevanja. Tudi večina učiteljev je bila enakega mnenja.

8. Ali mislite, da bi bilo bolje, če bi bilo v osnovnih šolah več moških učiteljev?

DA	10
NE	5
skupaj	15

Čeprav so na eno izmed vprašanj v en glas odgovorili, da jim je vseeno če njihove otroke poučuje moški ali ženska, pa tokrat 67% istih odgovori, da bi bilo bolje, če bi bilo na šoli več učiteljev.

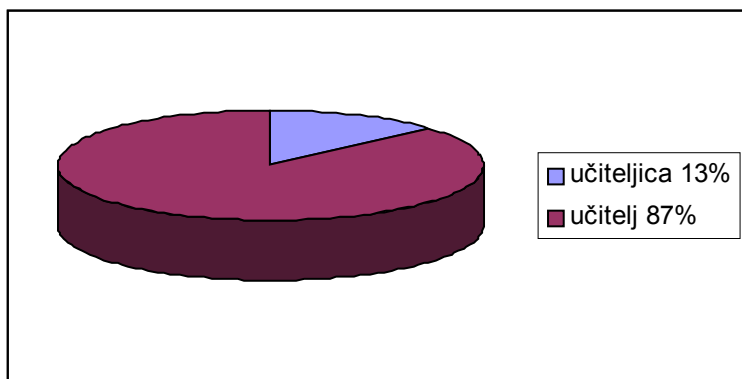
Zakaj?

DA ker:

- so učitelji v določenih situacijah manj popustljivi
- so sposobni doseči večjo disciplino in avtoriteto
- zahtevajo več spoštovanja, kar dobro vpliva na vzgojo
- otroci jih imajo radi

9. Kdo ima lahko po vašem mnenju v razredu večjo avtoriteto?

učiteljica	2
učitelj	13
skupaj	15

87% vprašanih staršev meni, da si je sposoben učitelj ustvariti v razredu večjo stopnjo avtoritete kot učiteljica.

Iz predstavljene raziskave lahko potegnem naslednje ugotovitve:

Učitelji so med učenci zelo priljubljeni. Otroci jih imajo radi predvsem zato, ker so strožji od učiteljic! Presenečena sem bila, da je strogost med učenci tako zaželena in spoštovana lastnost. Po drugi strani pa se po nasvet učenci raje zatečejo k učiteljici, kjer se pokaže »materinska plat« učiteljic.

Vsi sodelujoči v anketi so jasno opredeljevali učitelja kot strogega in avtoritativnega, učiteljico pa kot drugo mamo, nežno in razumevajočo. To pomeni, da so tako učiteljice kot učitelji stereotipno predstavljeni. Tako starši kot učitelji in ravnatelj bi si želeli, da bi se v učiteljskih vrstah pojavljalo več moških. Ta odgovor je bil sicer nekoliko kontradiktoren, saj so starši odgovorili, da jim je vseeno kdo poučuje njihove otroke.

Starši so ugled učiteljskega poklica ocenjevali zelo visoko, kar me je presenetilo. Mislim, da je to v nasprotju s splošnim javnim mnenjem, prav tako pa so tudi sami vprašani učitelji prepričani, da njihov poklic v družbi ni najbolj cenjen. Menijo, da družba v tem poklicu še vedno bolj vidi žensko kot pa moškega. Vprašani starši, učitelji in ravnatelj ne vidijo povezave med feminizacijo šole in kvaliteto šole. Vseeno pa se vsi strinjajo, da bi več moških učiteljev vsekakor koristilo tako sami šoli, odnosom med zaposlenimi in na vse zadnje tudi učencem.

Učitelji in učiteljice so kot najslabšo lastnost njihovega poklica označili stresnost in preobremenjenost z delom, dobro pa pravijo da je to, da je delo dinamično.

Zaključim lahko z ugotovitvijo, da so učitelji vse prej kot nezaželeni osebki v osnovni šoli. Priljubljeni so tako rekoč med vsemi, s katerimi sodelujejo. Po mojem mnenju spolne diskriminacije ni čuti. Učiteljice se poklicno ne počutijo ogrožene od moških kolegov. Medtem ko so učiteljice priljubljene zaradi določenih lastnosti in načina reagiranja, so učitelji priljubljeni zaradi drugih, drugačnih lastnosti in reagiranj. Nihče od vprašanih skupin ne privilegira direktno učiteljic oz. učiteljev! Še posebej ne omenjajo, da bi jih motil učiteljev spol, predvsem moški spol. Nisem zasledila nikakršnega strahu pred homoseksualnostjo ali celo pedofilijo!

Pomembno je, da vsi opravljajo svoje delo korektno in z željo nuditi svojim učencem kar se da kvalitetne učne ure

9.5. INTERVJU Z RAVNATELJEM

Na tej isti osnovni šoli sem opravila intervju z gospodom ravnateljem, ki ga ne bom imenovala. Povedati moram, da ni kazal nobenega navdušenja nad dejstvom, da bo neki vedoželjni študentki moral posvetiti nekaj minut svojega dragocenega časa. Sicer mi pomoči ni odklonil, vendar mi je bilo takoj jasno, da mu je najin klepet popolnoma odveč. To mi je nazorno pokazal z njegovo obrazno mimiko in telesno držo. Mogoče je imel za takšno obnašanje tehten razlog, mogoče slabo počutje, karkoli je pač bilo, meni je ostalo skrito. Tako tudi sama nisem bila preveč sproščena. Brez da bi bila preveč radovedna sem se strogo držala svojih vnaprej začrtanih vprašanj, saj se po raznih podvprašanjih nisem upala posegati. Prepričana sem, da bi v drugačnih okoliščinah iz pogovora izvedela kaj več zanimivega in pomembnega za svojo raziskavo.

Gospod ravnatelj je star 56 let, v vlogi ravnatelja pa nastopa že 16 let. Po izobrazbi je profesor slovenskega jezika. Pred nastopom sedanje službe je 6 let poučeval slovenski jezik na eni izmed primorskih gimnaziji. Njegova karierna pot ga je za nekaj let popeljala iz šolstva, saj je v nekem podjetju najprej opravljal delo sekretarja, nato pa še direktorja. Ko je v časopisu zasledil oglas za delovno mesto ravnatelja, se je nanj prijavil in tako dobil sedanjo službo.

Zanimalo me je, zakaj si je izbral študij slavistike. Povedal mi je, da je nanj naredil velik vtis njegov srednješolski profesor slovenskega jezika. Med dobre strani ravnateljjevanja je postavil to, da je to delo z otroci oziroma z mladino. Med slabe strani svoje funkcije je kot iz topa navedel, da ima premalo časa za samo pedagoško delo, saj meni, da bi na osnovnih šolah potrebovali strokovnjake tako iz ekonomskega kot iz pravnega področja. Sam je namreč s takimi zadevami preveč obremenjen, zato za samo poučevanje enostavno ni časa.

Glede tega kako je po njegovem mnenju učiteljski poklic in poklic ravnatelja cenjen v družbi, je s pomočjo lestvice od 1-5 (kjer 1 pomeni, da poklic ni prav nič cenjen, 5 pa da je poklic zelo cenjen) ocenil, da oba poklica uživata v družbi enako oceno in sicer dobro (3)!

Da je učiteljski poklic na nižjih stopnjah izobraževanja, se pravi v osnovnih šolah feminiziran poklic, nima po njegovem mnenju nobene zveze s kvaliteto poučevanja. To pomeni, da nudijo številne učiteljice prav tako dobro poučevanje kot učitelji. Kljub temu pa misli, da bi bilo vseeno dobro, če bi bilo na osnovnih šolah zaposlenih več moških učiteljev. Na njegovi osnovni šoli je med 23 zaposlenimi učitelji, 5 moških. In zakaj bi bilo dobro imeti na šoli več moških učiteljev? Dobila sem tak odgovor: «Učitelji so bolj realni, bolj objektivni, se manj sekirajo kot ženske, poučevanje jemljejo zgolj kot službo.» Dodal je še, da so učitelji sposobni

opraviti svoje delo znotraj delovnega časa, kar pomeni, da jim nedokončanega dela ni potrebno nositi v domačo kuhinjo, kot to počnejo ženske! Sam je, ko je poučeval na gimnaziji, do 15-ih opravil vse profesorske obveznosti in tako doma počel stvari, ki niso povezane s službo! O tem, da ima ravnatelj večjo avtoriteto in sposobnost vzpostavljanja discipline kot ravnateljica, ni dvomil. Enako prepričanje se ponovi ko ga vprašam ali ima več avtoritete učiteljica ali učitelj.

Zanimalo me je, kakšna je njegova motivacija za delo. Rekel je, da je s svojim delom nekako zasvojen, delo je zanj kot kakšna droga. Med vikendi mu je dolgčas, zato si je kot »pravi moški« kupil motor, s katerim se kratkočasi. (V teoriji je težkokubični motor predstavljen kot dokaz prave moškosti. Povezan je s hegemonističnim, vodilnim moškim, ki dominira nad ostalimi oblikami moškosti)! Meni, da se motivacija za delo med moškim in žensko ne razlikuje.

Ko sem mu zastavila vprašanje o tem, ali se med opravljanjem svojega dela zaveda svojega spola me je precej začudeno pogledal, češ kakšna vprašanja postavljam. Rekel je, da vprašanja ne razume. Ko sem mu vprašanje razložila, pa mi je odgovoril, da se dejstva da je moški zaveda, saj vendar uporablja moški WC in podobno! Spet se mu je vprašanje zdelo smešno, da ne rečem neumno, ko sem ga vprašala, če je kdaj prišel v konflikt z učenčevimi starši prav zaradi tega, ker je moški. Odgovor je bil negativen.

Njegov odnos s podrejenimi je ocenil kot prav dober (4). Odnose s kolegi ravnatelji pa je označil z oceno odlično (5). Dobila sem občutek, da je pri oceni odnosa z zaposlenimi predvsem upošteval odnos, ki ga ima z moškimi kolegi, saj je s ponosom razlagal kako dobra družba so, ko gredo včasih po službi skupaj na pivo. Vprašala sem ga kdo je po njegovem mnenju v družbi bolj zaželen in cenjen: ravnateljica ali ravnatelj oziroma učiteljica ali učitelj. Odgovor je bil kratek in preprost:«Ne vem«! Hotela sem slišati kakšne lastnosti po njegovem mnenju družba pripisuje učiteljicam in kakšne učiteljem. Rekel je, da ljudje od učiteljice pričakujejo predvsem materinski odnos, medtem ko hočejo, strožjega učitelja, ki več nauči!

Intervju sem zaključila s vprašanjem: »Ali imate v zvezi s šolstvom in vašim poklicem kakšne posebne želje in pričakovanja za prihodnost«? »V šoli si želim čim več otrok«. Odgovor je sicer jedrnat, ne pa tak kot sem ga pričakovala in sicer: da bi se v prihodnosti več moških odločilo za učiteljski poklic!

10. SKLEP

V razvitem svetu osnovno šolstvo še vedno bolj povezujejo z učiteljicami kot z učitelji. Ker tudi našo državo prištevamo v tak svet, je tudi slovensko osnovno šolstvo potemtakem feminizirano.

Ko je govora o moških učiteljih, ameriška literatura ponuja predvsem dve glavni temi, katerim skupna osnova je stigmatizacija. Učitelji so »označeni«, in to ima dve vrsti posledic. Prva posledica je negativna, kar pomeni da učitelju velikokrat pripisujejo homoseksualno spolno usmerjenost, saj opravljajo delo, ki ni tipično za »prave moške«. Druga posledica je pozitivna, saj so učitelji v določenih primerih privilegirani. Učitelj je še vedno moški, zato naj s svojo izobrazbo zasede višje, ugodnejše delovne pozicije. Tako učitelja »izstrelijo« iz pedagoške v administrativno sfero, kar prispeva k nadaljnji feminizaciji učiteljskega poklica.

Menim, da slovenski učitelji ne čutijo tovrstnih označb. Tako kot v javnem mnenju, tudi v domači literaturi nisem zasledila ničesar kar bi napeljevalo h kakršnikoli zaznamovanosti učiteljev. Iz svoje raziskave lahko potegnem spoznanje, da so moški učitelji zelo priljubljeni tako med samimi učenci kot tudi sodelavci, ravnateljem in starši. Vsi navedeni bi si želeli, da bi bilo učiteljev več. Učenci pri učitelju cenijo predvsem njegovo strogo naravo in preudarnost, medtem ko jih pri učiteljici bolj privlači njena pripravljenost do pomaganja, materinskost. Tu bi lahko potegnili vzporednice učitelja z očetom in učiteljice z mamo. To sta dve tipični lastnosti, ki jih družba pripisuje moškim oz. ženskam. Tudi sicer, so na tej isti osnovi opredeljeni poklici, ki naj bi jih opravljali predstavniki določenega spola.

Podatki nam kažejo, da je bilo v Sloveniji v šolskem letu 2000/2001 med ravnatelji osnovnih šol 56% moških, kar pomeni, da je moških na vodilnih položajih veliko, glede na njihovo udeležbo v poklicu. Moško zasedanje vodilnih pozicij je tako značilno za vse feminizirane poklice. To je za moške tudi nekakšno opravičilo, za dejstvo, da so se sploh zaposlili v netipično moškem poklicu.

Na obeh slovenskih Pedagoških fakultetah v zadnjih petih letih ostaja delež moških študentov podoben in je bistveno nižji od deleža žensk. Sicer pa beležijo večjo zastopanost vpisanih moških na mariborski fakulteti kot na ljubljanski. Na mariborski fakulteti je od vseh vpisanih povprečno 18% moških, v Ljubljani pa je povprečno le 9.5% moških študentov. Glede na

podatke lahko rečem, da število vpisanih moških na omenjenih fakultetah ne narašča. Temu primerno bo tudi število moških učiteljev. Sklenem lahko z domnevo, da se bo feminizacija učiteljskega poklica, vsaj na nižjih stopnjah izobraževanja, še nadaljevala.

Stopnja feminizacije v posameznih izobraževalnih institucijah je v Sloveniji sledeča.

Najbolj feminiziran poklic med izobraževalnimi poklici je vsekakor vzgojiteljski. V vrtcih namreč ženske predstavljajo kar 99% vseh zaposlenih. V osnovnih šolah je žensk 85%, srednje šole imajo zaposlenih 61% žensk, najmanj pa so ženske prisotne v visokošolskih zavodih, kjer predstavljajo le 30% vseh zaposlenih.

Dejstvo je, da je šolstvo v Sloveniji feminizirano na vseh stopnjah izobraževanja, razen visokošolskega, kjer moški še vedno dominirajo. Da bi se več moških odločilo za pedagoški poklic, bi torej najprej mogli spremeniti stereotipe o moških in ženskih poklicih, povrniti pedagoškemu poklicem ugled in povišati plačo.

11. VIRI IN LITERATURA

- Anker, Richard (1997): Theories of occupational segregation by sex: An overview, ILO, Genova.
- Apple, W. Michael (1992): Šola, učitelj in oblast. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- Bunc, Stanko (1997): Slovar tujk. Založba obzorja, Maribor.
- Ciperle J., Vovko A. (1987): Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja. Slovenski šolski muzej, Ljubljana.
- Černigoj-Sadar Nevenka, Verša Dorotea (2002): »Zaposlovanje žensk«. Politika zaposlovanja str.398-430.
- Detela, Milan (1990): Štirideset let učitelj. Samozaložba, Ljubljana.
- Eli, Damjan (2000): Litijsko šolstvo skozi čas. Osnovna šola Litija, Litija.
- Hernja Masten, Marija (1998): »Bogaboječa, možu pokorna, preudarna, pametna, izobražena, a nešolana ženska«. Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes, str. 25-46.
- Kanjuo Mrčela, Aleksandra (1996): Ženske v menedžmentu. Enotnost, Ljubljana.
- Kanjuo Mrčela, Aleksandra (2000): »Spolna konstrukcija menedžerskih vlog – Stekljeni stropovi v devetdesetih«. Družboslovne razprave, 16, 34/35, str.53-78.
- Kanjuo Mrčela, Aleksandra (1992): »Ali so »družinske kraljice«lahko tudi »šefice«?« Ko odgrneš 7 tančic, str.77-87.
- Kanter, Rosabeth Moss (1993): Men and women of the corporation. Basic books, New York.
- Kramberger, Anton (1999): Poklici, trg dela in politika. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Milharčič Hladnik, Mirjam (1995): Šolstvo in učiteljice na Slovenskem. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- Milharčič Hladnik, Mirjam (1992): »Feminizacija učiteljskega dela: materinstvo kot poklic?« Ko odgrneš 7 tančic, str.65-76.
- Mrgole Jukič, Tjaša (1998): »V šolo grem, pa pika!« Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes, str. 101-132.
- Paterson, Kathy (2000): Na pomoč!: Kako preživeti kot učitelj. Mca, Radovljica.

- Sagadin, Vlasta (1995): Problemi žensk na delovnem mestu – Opažanje sindikatov, str.23-25. Vlada RS. Urad za žensko politiko, Ljubljana.
- Schmidt, Vlado (1988): Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem. Delavska enotnost, Ljubljana.
- Serše, A.(1995): Strokovno šolstvo v osrednji Sloveniji do leta 1941. Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana.
- Vesel, Darja (1999): »Feminizacija šole in učiteljice feministke«.Didakta, 8, 44/45, str.38-41.
- Vode, Angela (1998): Spol in upor. Krtina, Ljubljana.
- Williams L., Christine (1993): Doing »Women's Work«: Men in Nontraditional occupations. Sage publications, Newbury Park.
- Williams L., Christine (1995): Still a man's world: Men who do women's work. University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London.
- Zbirka za enake možnosti žensk in moških 4. Zvezek (1997): Položaj žensk v Sloveniji v devetdesetih. Poročilo Urada za žensko politiko za obdobje 1990-1995. Urad za žensko politiko, Ljubljana.
- (1996) Statistični letopis 1996. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.
- (1997) Statistični letopis 1997. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.
- (1998) Statistični letopis 1998. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.
- (1999) Statistični letopis 1999. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.
- (2000) Statistični letopis 2000. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.
- (1998) Pregled oseb sortiranih po poklicih, starosti in spolu. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Ljubljana.
- (1999) Pregled oseb sortiranih po poklicih, starosti in spolu. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Ljubljana.
- (2000) Pregled oseb sortiranih po poklicih, starosti in spolu. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Ljubljana.
- (2001) Pregled oseb sortiranih po poklicih, starosti in spolu. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Ljubljana.
- www.gov.si/zrs/publikacije/poklici/opis.html
- www.gov.si/zrs/publikacije/poklici/kodabc.xls
- www.ilo.org/public/english/support/publ/revue/articles/ank97-3.htm.
- Priloga št.1: Anketa za učitelje

- Priloga št. 2: Anketa za učence
- Priloga št. 3: Anketa za starše

Priloga št.1: ANKETA ZA UČITELJE

Pred vami je anonimna anketa, ki jo bom uporabila kot gradivo za svoje diplomsko delo z naslovom *Ženske in moški v učiteljskem poklicu*. Že vnaprej se vam zahvaljujem za vaše sodelovanje in vam želim veliko uspehov pri vašem delu.

1. Prosim, da obkrožite črko pred vašim spolom:
 - a) ženski
 - b) moški
2. Stan:
 - a) samski-a
 - b) poročen-a
3. Starost: _____
4. Poklic učitelj-a/ice opravljam _____ let.
5. Zakaj ste se odločili za učiteljski poklic? (Izberite le en odgovor !)
 - a) ker me veseli delo z otroci
 - b) ker mi je ta študij glede na program najbolj ustrezal
 - c) ker je name naredil-a moja osnovnošolska učitelj-ica velik vpliv, vedno mi je bil-a vzorni/k-ica
 - d) zadržadi ugodnih delovnih pogojev (urnik, počitnice)
 - e) ker so me v to prepričali drugi
 - f) drugo: _____
6. Katere predmete poučujete?
 - a) razredni pouk
 - b) slovenščino
 - a) angleščino
 - b) matematiko
 - c) fiziko
 - d) tehnični pouk
 - e) biologijo
 - f) kemijo
 - g) gospodinjski pouk
 - h) zgodovino
 - i) geografijo
 - j) likovni pouk
 - k) glasbeni pouk
 - l) športno vzgojo
 - m) drugo: _____
7. Katere razrede poučujete?
 - a) 1. razred

- b) 2. razred
- c) 3. razred
- d) 4. razred
- e) 5. razred
- f) 6. razred
- g) 7. razred
- h) 8. razred
- i) drugo: _____

8. Med dobrimi in slabimi lastnostmi vašega poklica, izberite eno dobro in eno slabo lastnost, za katero menite, da je najbolj očitna oz. vam je najbolj blizu.

dobre

- a) relativno veliko prostih delovnih dni in kratek delovni čas
- b) dokaj dinamično delo
- c) delo z ljudmi
- d) občutek zadovoljstva, ko vidiš, da te imajo učenci radi
- e) občutek, da delaš v dobro družbe
- f) drugo: _____

slabe

- a) zahteva veliko priprav izven delovnega časa
- b) premalo plačano delo
- c) v družbi vse manj cenjen poklic
- d) preobremenjujoče in stresno
- e) odgovorno
- f) drugo: _____

9. Kako mislite, da je vaš poklic v družbi cenjen? (Označite to s številkami od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da ni poklic prav nič cenjen, 5 pa da je poklic zelo cenjen).

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

Vemo, da je učiteljski poklic na nižjih ravneh izobraževanja, se pravi v osnovnih šolah, feminiziran poklic.

10. Ali mislite, da to vpliva na kvaliteto poučevanja, oziroma kako vpliva?

- a) dobro vpliva
- b) slabo vpliva
- c) nima nobene veze

11. Ali mislite, da bi bilo dobro, če bi bilo med vami več moških učiteljev?

- a) da
- b) ne

Zakaj? _____

12. Ali mislite, da učitelj lažje vzpostavi avtoriteto in disciplino v razredu kot učiteljica?

- a) da
- b) ne
- c) mogoče

13. Ali menite, da imajo učiteljice drugačno motivacijo za delo kot učitelji?

- a) motivacija je ista
- b) motivacija je drugačna, in sicer _____

14. Kaj vas motivira za delo?

- a) motivirajo me že sami učenci
- b) želja po tem, da bi bil-a med učenci in drugimi priljubljen-a
- c) ker hočem narediti nekaj dobrega za učence
- d) drugo: _____

15. Ali se med opravljanjem vašega dela zavedate svojega spola oz. ali o tem sploh razmišljate?

- a) se zavedam
- b) se ne zavedam

16. Ali ste kdaj prišli v konflikt s starši prav zaradi vašega spola?

- a) da
- b) nikoli

Prosim vas, da opišete kakšen konflikt je to bil: _____

17. Ali ste kdaj prišli v konflikt z vašim nadrejenim (ravnateljem) prav zaradi vašega spola?

- a) da
- b) nikoli

Prosim vas, da opišete kakšen konflikt je to bil: _____

18. Je vaš nadrejeni:

- a) ženska
- b) moški

19. Bi si želeli, da bi bil vaš nadrejeni nasprotnega spola?

- a) da
- b) ne

20. Kako bi ocenili vaš odnos z nadrejenim s številkami od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da je odnos nezadovoljiv, 5 pa zelo dober?

- a) 1
- b) 2
- c) 3

- d) 4
- e) 5

21. Kako bi ocenili vaš odnos s sodelavci s številkami od 1 do 5, kjer 1 pomeni nezadovoljiv, 5 pa zelo dober?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

22. Ali mislite, da bi bili odnosi drugačni, če bi bilo med sodelavci več moških?

- a) da
- b) ne
- c) mogoče

23. Ali menite, da je učitelj v družbi bolj cenjen in zaželen kot učiteljica?

- a) da
- b) ne

24. Katere lastnosti pripisuje družba učiteljicam in katere učiteljem?

a) učiteljicam: _____

b) učiteljem: _____

25. Ali se v svojem poklicu srečujete s kakšnimi ovirami oz. problemi prav zaradi vašega spola?

- a) da in sicer: _____
- b) ne

26. Med študijem sem se družil-a predvsem:

- a) z žensko družbo
- b) z moško družbo

27. Če bi se morali še enkrat odločiti za poklic, ali bi se odločili za učiteljskega?

- a) vsekakor
- b) mogoče
- c) nikoli

Priloga št. 2: ANKETA ZA UČENCE

Pred tabo je anonimna anketa, ki jo bom uporabila kot gradivo za svoje diplomsko delo z naslovom *Ženske in moški v učiteljskem poklicu*. Že vnaprej se ti zahvaljujem za tvoje sodelovanje in ti želim veliko dobrih ocen.

1. Prosim, da obkrožiš črko pred svojim spolom:
 - a) ženska
 - b) moški
2. Kateri razred obiskuješ:
 - a) 4. razred
 - b) 5. razred
 - c) 6. razred
 - d) 7. razred
 - e) 8. razred
3. Katere lastnosti mora imeti po tvojem mnenju učiteljica ? _____

4. Katere lastnosti mora imeti po tvojem mnenju učitelj? _____

5. Ali raje vidiš, da te poučuje učiteljica ali učitelj?
 - a) učiteljica
 - b) učitelj
 - c) vseeno
6. Če si na zadnje vprašanje odgovoril-a z a) ali z b), pojasni zakaj! _____

7. Kdaj je v razredu večja disciplina, ko je pred tablo učiteljica ali učitelj?
 - a) učiteljica
 - b) učitelj
8. H komu se raje zatečeš, ko imaš kakšno težavo?
 - a) k učiteljici
 - b) k učitelju
9. Zakaj? _____
10. V čem vidiš največjo razliko med učiteljico in učiteljem? _____

Priloga št. 3: ANKETA ZA STARŠE

Sem študentka Fakultete za družbene vede, smer sociologija. Pred vami je anonimna anketa, ki jo bom uporabila kot gradivo za svoje diplomsko delo z naslovom *Ženske in moški v učiteljskem poklicu*. Prosim vas za vaše sodelovanje in se vam hkrati zahvaljujem.

1. Prosim, da obkrožite črko pred vašim spolom:
 - a) ženski
 - b) moški
2. Stan:
 - a) poročen-a
 - b) samski-a
3. Vaša starost: _____ let.
4. Izobrazba:
 - a) nekvalificirani delavec
 - b) poklicna izobrazba
 - c) srednješolska
 - d) višja
 - e) visoka
 - f) magisterij, doktorat
5. Kateri razred obiskuje/jo vaš/i otrok oz. otroci?
 - a) 1.razred
 - b) 2.razred
 - c) 3.razred
 - d) 4.razred
 - e) 5.razred
 - f) 6.razred
 - g) 7.razred
 - h) 8.razred
6. Kakšne lastnosti mora imeti po vašem mnenju učitelj in kakšne učiteljica?
 - a) učiteljica: _____
 - b) učitelj: _____
7. Ali imate raje, da vašega otroka poučuje učiteljica ali učitelj?
 - a) učiteljica
 - b) učitelj
 - c) vseeno
8. Če ste na zadnje vprašanje odgovorili z a) oz. b), prosim da pojasnite vaš odgovor: _____

9. Ali ste kdaj prišli v konflikt z učiteljico oz. učiteljem prav zaradi njenega oz. njegovega spola?
- a) da
 - b) nikoli
10. Ali ste kdaj prišli v konflikt z ravnateljico oz. ravnateljem prav zaradi njenega oz. njegovega spola?
- a) da
 - b) nikoli
11. Kako cenite učiteljski poklic v primerjavi z ostalimi poklici v družbi?
(Označite to s številkami od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da poklica sploh ne cenite, 5 pa da poklic zelo cenite).
- a) 1
 - b) 2
 - c) 3
 - d) 4
 - e) 5

Vemo, da je učiteljski poklic na nižjih ravneh izobraževanja, se pravi v osnovnih šolah, feminiziran poklic.

12. Ali mislite, da to vpliva na kvaliteto poučevanja oz. kako vpliva?
- a) dobro vpliva
 - c) slabo vpliva
 - d) nima nobene veze
13. Ali mislite, da bi bilo dobro, če bi bilo v osnovnih šolah več moških učiteljev?
- a) da
 - b) ne
- Zakaj? _____
14. Kdo ima lahko po vašem mnenju v razredu večjo avtoriteto?
- a) učiteljica
 - b) učitelj

